

Szerkesztőségi köszöntő

A *Nemzetközi Statisztikai Figyelő (NSF)* első számának megjelenése alkalmából szeretettel köszöntjük minden kedves olvasónkat!

A KSH Könyvtár most útnak induló negyedéves elektronikus referáló lapja a gyakorlati statisztika általános kérdéseiről, a gazdaságstatisztika, a társadalomstatisztika és a demográfia friss külföldi szakirodalmából közöl hosszabb-rövidebb ismertetéseket, absztraktfordításokat, illetve röviden bemutatja egy-egy ország statisztikai tájékoztatási tevékenységét. Célunk, hogy a statisztika, illetve szélesebb körben a gazdasági, társadalmi és népesedési kérdések iránt érdeklődők figyelmét felhívjuk az újabb, a legkülönfélébb nyelveken (angolul, németül, franciául, oroszul vagy akár bolgáru) közzétett publikációkra, módszertani eredményekre és – összhangban a 2014-es [pisai deklarációval](#) – az úgynevezett szürke irodalomra (kutatási jelentésekre, tájékoztató, munka- és konferenciaanyagokra stb.). Figyelmünk nem korlátozódik az írott szövegekre; a témánk szempontjából releváns adatbázisokat vagy akár videón elérhető előadásokat is igyekszünk feltérképezni. Törekszünk arra, hogy az általunk nyomon követett és művelt tudásterületeken keletkezett tudományos információkat jól strukturált, olvasmányos formában közvetítsük.

A lap profiljának kialakításakor két nagy példa állt előttünk: a *Könyvtári Figyelő* és a *Statisztikai Szemlé*. Mindkét folyóirat külföldi szemlélő rovata unikális a maga nemében: míg előbbi elsősorban hatalmas anyagával, tematikus sokszínűségével és rendszerezettségével, utóbbi az ismertetések – nem is oly ritkán tanulmányzámba menő – mélységével és a hozzáadott információk bőségével hívja fel magára a figyelmet.

A referátumokat a későbbi könnyebb hivatkozhatóság érdekében egyszerű, az adott évfolyamhoz kötődő sorszám, a bemutatott munka magyarra fordított címe, szerzője, eredeti címe, megjelenési helye, URL-címe és (ahol van) DOI-azonosítója vezeti be. (A dokumentumok internetes elérhetőségei közül mindig a szabadon hozzáférhető változatot pre-

TARTALOMJEGYZÉK

Szerkesztőségi köszöntő.....	1
Általános kérdések.....	2
Gazdaság.....	5
Társadalom.....	12
Demográfia.....	17
Kitekintő	29

feráljuk, de előfordulhat, hogy csak olyan URL-t találunk, amely előfizetést igénylő adatbázishoz vezet. Ilyen esetben a letöltéshez érdemes könyvtári segítséget kérni.) A törzsszöveg terjedelmét részint az ismertetett mű jelentősége, részint a recenzius érdeklődése határozza meg. A klasszikus tartalmi összefoglalóknak éppúgy helyet adunk, mint a vitázó kedvű recenzióknak. Az ismertető-fordító nevét minden esetben feltüntetjük.

Gazdaságstatisztikai rovatunk érdeklődése a környezetstatisztika, a területi statisztika és más komplex gyakorlati témák irodalmára is kiterjed. Jelen számunkban több makrogazdasági tanulmányt ismertetünk, így a környezeti innováció EU-indikátorairól, a transzferázás hatásvizsgálatáról, a kutatás-fejlesztés beruházásainak új megközelítéseiről. A vállalkozásokról szóló közlemények tárgya a technológiai fejlettség, a termelékenység, a nemzetközi versenyből eredő foglalkoztatási hatás, a globális értékalkotási lánc folyamata. Cikk elemzi a gazdasági válság hatásait a kis- és középvállalkozások körében. Ismertetjük az Európában működő nagy, komplex vállalatcsoportok regiszterét és az adatszolgáltatói terhek fontosabb osztrák mutatóit is.

Társadalomstatisztikai rovatunk a jelen számban a well-being (jóllét) fogalmára fókuszál. Az OECD 2011-ben tette közzé *Better Life Initiative* (Jobb Élet Kezdeményezés) elnevezésű projektjének első kiadványát, amelynek címe *How's Life? Measuring Well-Being* (Milyen az élet? A jóllét mérése). A gazdasági fejlődés „megszokott” mérőszámán, a GDP-n túlmutató jelzőszámokat bevezetni kívánó kezdeményezés megerősödött, amit igazol magyarországi megjelenése is. Az összeállítás ennek bemutatására vállalkozik folyóiratcikkekben, valamint az OECD honlapja megfelelő aloldalainak ismertetésén keresztül, kitérve még a jóllét egyes elemeinek összetevőire: az európai bevándorlók helyzetének ismertetésére, a férfiakról és nőkről alkotott francia sztereotípiák

bemutatására és (a jóllétet a munka világában elhelyezve) a norvég szakszervezetekben észlelt apátia értelmezésére.

Demográfiai rovatunkban a témakörök széles tárházából válogattunk. Félidőhöz közeledünk a 2010 és 2020 körüli népszámlálási ciklus között. Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának itt ismertett kiadványa a régió országainak válaszai alapján számot ad a legutóbbi összeírási-adatgyűjtési forduló módszereiről, felhasználható tapasztalatairól, valamint a kialakulóban lévő tervekről és trendekről. A természetes népmozgalom területei közül hosszabb ismertetések szerepelnek a kétgyermekes család-ideál dominanciájáról és jövőjéről, a házasságtartam és válás összefüggéseiről, valamint a többes halál-okok vizsgálatának jelentőségéről. Egy másik tanulmány az interdiszciplinaritás elvét ismerteti a családvizsgálatok terén, majd ez rögtön kiegészül ugyanabban a folyóirat-számban a családtudomány demográfiai és politikatudományi vonatkozásait bemutató példákkal. Írunk a globalizálódás és a földrajzi célirányok változásának kapcsolatáról és a romániai etnikai konfliktusokkal kapcsolatos lakossági attitűdökről is.

Lapunk első száma statisztikusok és könyvtárosok közös erőfeszítésének eredménye. Különösen büszkék vagyunk arra, hogy van olyan ifjú kollégánk, aki e hasábkon publikál először. Reméljük, az elektronikus formátum segít abban, hogy az *NSF* híre, negyedéves közlésfolyama minden érdeklődőhöz eljusson. Az impresszumban megadott elérhetőségeken szeretettel várjuk olvasóink kérdéseit, észrevételeit, bírálatait, téma- és egyéb javaslatait. Egyúttal minden, a társadalomtudományok iránt érdeklődő és valamilyen idegen nyelvet ismerő írástudót bátorítunk, hogy keressen meg bennünket ismertetéseivel.

A SZERKESZTŐK

Általános kérdések

1/2015

A Big Data mint a hivatalos statisztika adatforrása (nemzetközi konferencia)

International Conference on Big Data for Official Statistics

Organized by the United Nations Statistics Division (UNSD) and National Bureau of Statistics of China. Beijing, China 28–30 October 2014

URL: <http://unstats.un.org/unsd/trade/events/2014/Beijing/>

Az útkeresés jegyében Pekingben 2014. október 28–30-án nemzetközi konferenciát tartottak a Big Data

néven ismert jelenség és a hivatalos statisztika kapcsolódási pontjairól. A világ statisztikusai ugyanis felismerték, hogy a nagy mennyiségben, többnyire strukturálatlanul előálló adatmennyiség a hivatalos statisztika egyik lehetséges forrása. Ismeretes, hogy az ENSZ Statisztikai Bizottsága 2014 márciusában munkacsoportot hívott életre, hogy megvizsgálja az élet minden területét felölelő digitális információk lehetséges felhasználását a hivatalos statisztikában; a világszervezet főtitkára 2014 augusztusában az adatforradalomnak a fenntartható fejlődést szolgáló módozatainak feltárására független szakértőkből álló testületet állított fel (a csoportnak tagja Vukovich Gabriella, a KSH elnöke). A pekingi rendezvényt az ENSZ Statisztikai Bizottsága és a Kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal rendezte; a konferencián huszonhét ország és tizenegy nemzetközi szervezet százhusz képviselője vett részt. A konferencia a statisztika új forrásait három csoportban vette szemügyre, ezek: a mobiltelefonos, GPS-alapú és egyéb helymeghatározások, továbbá a műholdas képalkotás és más térinformatikai rendszerek, végül a közösségi média.

A konferencia alaphangját megadó előadások egyike a Big Data felhasználásának ígéretét a relevancia és az időbeliség javíthatóságában jelölte meg. Az ENSZ Statisztikai Bizottságának főtanácsadója a Big Data szűkebb értelmezését használta, értve alattuk olyan nagy volumenű üzleti és adminisztratív adatállományokat, amelyeket elsődlegesen nem statisztikai célokra állítottak elő. Ebből kiindulva rámutatott, hogy az ilyen forrásokat a hivatalos statisztika hagyományosan alkalmazza – például a fogyasztói árindex számításánál, vagy a nemzeti számlákban a becslések segédeszközeként. Példái között előfordul a hitelkártyák forgalmi adatainak alkalmazhatósága a külföldi kiadások becslésére a turizmusra vonatkozó adatokban az Egyesült Államokban; a Facebook és a Twitter bevetése Indonéziában az élelmiszerárak ellenőrzésére; az üzleti barométer adatainak kiegészítése Hollandiában a közösségi médiában megfigyelhető megjegyzésekkel és az Eurostat vizsgálódása a mobiltelefonos helymeghatározás esetleges igénybevételére a turizmus megfigyelésében.

A mobiltelefonos és egyéb helymeghatározások, a GPS és hasonló eszközök alkalmazhatóságát vizsgálva az előadók példákban mutatták be, milyen megoldások lehetségesek a turizmus, a napi mobilitás vizsgálata, a szegénység helyi meghatározása és a népszámlálások kiegészítése során, hangsúlyozva, hogy változatlanul kulcsfontosságú a bizalom meg-

őrzése a mobiltelefonok ilyen célokra való felhasználása iránt: a személyes adatok védelmét tanácsos fokozott mértékben érvényesíteni. A műholdas képi adatoknak a mezőgazdasági termésmennyiség megállapításában jut szerep: a második napon az ausztrál statisztikai hivatal munkatársa ismertette, miként helyettesíthető ezzel a terméseredmények hagyományos megfigyelése. A módszer más vetületeit mutatta be a kolumbiai, a kínai és a mexikói hivatal egy-egy munkatársa.

A közösségi média eszközei a magatartás legnagyobb adatgyűjteményét képviselik, s a statisztikusok lépéseket tettek hasznosításukra, például az egészségügyi adatok esetében. A weben elérhető oldalak tartalmából történő adat-előállítás (web scraping) segítségével Olaszországban és Kínában a megüresedő álláshelyek számbavételével támogatják a munkaügyi statisztikát, kiigazítják a területi adatokat. A statisztikusok egyetértettek abban, hogy a Big Data valamennyi válfaja felvet korábban nem tapasztalt kérdéseket, különösen a módszertan és az adatminőség terén. Ezek tisztázása nyomán nyitva áll az új keretmegállapodások megkötése előtt – például a globálisan tevékenykedő vállalatokkal: az új források minél jobb kiaknázása érdekében a hivatalos statisztikának nem versenyeznie tanácsos a magánszektornal, helyette az együttműködést módjait kell keresnie. Általános az egyetértés abban, hogy valamennyi alkalmazási mód különös élességgel veti fel az adatvédelem szükségességét.

Ronald Jansen, az ENSZ Statisztikai Bizottságának kereskedelmi részlegvezetője bemutatta a világszervezet statisztikai testülete és az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága által közösen összeállított áttekintést arról, melyik statisztikai hivatal milyen stratégiákkal, miféle projektekkel igyekszik megbirkózni az újszerű adatforrások alkalmazásában.

TÁRGYSZAVAK: Big Data, közösségi média, konferencia, ENSZ Statisztikai Bizottsága, Kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal

HOLKA LÁSZLÓ

2/2015

A statisztikai adatok iránti bizalom növelésének gyakorlata

Сергей Михайлович Окладников – Наталья Ивановна Темерова: Практика проведения мероприятий по повышению уровня доверия к официальной статистической информации
Вопросы статистики, 2014. 8. sz. 79–81.

A szakemberek korábban már többször megfogalmazták a lapban, hogy a társadalom széles rétegei nem rendelkeznek a statisztikai adatok használatának kultúrájával. Meglátásuk szerint a felhasználói bizalmatlanságot növelő tényezők a terjedelmes módszertani leírások, az aggregált statisztikai adatok és a személyes tapasztalatok különbözőségének meg nem értése. A statisztikai szolgáltatások javítása érdekében a krasznojarszki hivatal évi rendszerességgel felméri a felhasználók elégedettségét. A 2013-as kutatás összesített elégedettségi indexe 0,90 volt. Az ügyfelek a munkatársak szakmai hozzáértésével voltak a legelégedettebbek (0,98), míg a mutatók iránti bizalom értéke csupán 0,85 volt. Megjegyzendő, hogy a természetes személyek és a vállalkozások elégedettsége alacsonyabb, mint az állami és az önkormányzati szerveké. Ez a tény azoknak a rendezvényeknek az eredményességét jelzi, amelyeket a krasznojarszki statisztikai hivatal szervez az állami és önkormányzati intézményekkel közösen annak érdekében, hogy érthetővé tegyék a statisztikai mutatók módszertanát. A szakemberek szerint a tudományosan megalapozott módszereket összegző statisztikai módszertanok azt feltételezik, hogy a felhasználó már rendelkezik bizonyos statisztikai ismeretekkel, illetve hajlandó további forrásokat is felkutatni az értelmezéshez. Mindez ellentétes a felhasználónak azzal a törekvésével, hogy operatív, külön erőfeszítések nélkül hozzájusson az őt érdeklő információhoz, ezért nem tudja objektíven értelmezni mutatókat, és ez bizalmatlanságot hív elő.

A statisztikai információk és metodika közvetítésének legelterjedtebb csatornája az internet. Krasznojarszkban a megkérdezettek 84%-a használta a statisztikai szolgálat hivatalos honlapját 2013-ban, miközben az előző évhez képest 16,9%-kal nőtt a statisztikai adatokat tartalmazó weboldal-felkeresések száma. Az internet lehet a legkényelmesebb eszköz a felhasználók számára és a leghatásosabb a statisztikai adatok iránti bizalom növelésére. Figyelembe véve az információk befogadásának kognitív megközelítését, amely szerint az információk befogadása egymástól független, egyenként korlátozott kapacitású csatornákon történik, azt mondhatjuk, hogy a multimédiás tartalmak – ötvözve a verbális és nemverbális csatornákat – különösen támogatják az információk megértését. Az infografika a leghatásosabb műfaja a nagy mennyiségű adatot előállító szervezetek kreolizált (kevert) publikációinak, hiszen a statisztikai mutatók sajátos jelentését szemléletesen interpretálja a grafikonok, a térképek, az asszo-

ciatív elemek és a színskálák segítségével. A technológia mellett, hogy felkelti az érdeklődést, küllemével növeli a bizalmat. A rendszerint flashalappú animált prezentációk alkalmazásával dinamikusan lehet ábrázolni a mutatók alakulásának szakaszait, szerkezetét, egymástól való függését. De eredménnyel használhatók a videokonzultációk, a webináriumok és a kisfilmek is. A multimédiás kapcsolattartás a felhasználókkal hozzájárulhat a statisztikáról alkotott általános kép pozitív változásához.

TÁRGYSZAVAK: statisztikai adatszolgáltatás, felhasználói bizalom, felhasználói elégedettség, Oroszország

BEDECS ÉVA

3/2015

Stratégiai keretek a hivatalos statisztika modernizálására

Pádraig Dalton – John Dunne – Donal Kelly: Modernisation: Evolution or revolution

Towards a Strategic Framework for Statistics in Support of the Post-2015. Global Conference on a Transformative Agenda for Official Statistics Session 2: Innovations in data collection, data dissemination, data access and data analytics. New York 15–16 January 2015. New York, 2015, United Nations Headquarters. 1–13.

URL: http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/workshops/2015/NewYork/Session2_paper.pdf

Az ENSZ Statisztikai Hivatala (UNSD) és az Eurostat 2015. januári konferenciáján áttekintették a hivatalos statisztikai szolgálatok 2015 utáni stratégiai feladatait, ezen belül a globális statisztikai rendszerre vonatkozó új szakpolitikai igényeket, a teljes statisztikai termelési folyamat innovációs programját, a szolgáltatáshoz igazodó architektúrákat a modern folyamatokban, a világméretű megvalósítás fontosabb feltételeit, a koordináció lehetőségeit.

Az ír statisztikusok előadása a modernizálást alakító tényezőket vizsgálja, kiemelve, hogy az infokommunikációs technológia (IKT) forradalmi átalakításokra is vezethet. Az innovációk érintik a hivatalos statisztika létező konzisztens elveit, standardjait is, egyes programok az egyes nemzeti kereteken túllépve, globális együttműködéssel szervezhetők. Előfordulnak ugrásszerű fejlődéssel járó modernizálások, de a statisztikai folyamatok nagyobb része evolúciós megközelítéssel változhat.

A statisztikát alkalmazók kellően részletes, a társadalmi-gazdasági folyamatokat bemutató adatstárokat igényelnek. A változtatást elősegítik majd a tájékoztatás korszerű (globális) eszközei. A hivatalos statisztika lényeges feladata a nemzetközi összehasonlítás, amely összehangolt módszertant, standardokat, minőségbiztosítást igényel. Korunk digitális technológiai egy sor új adatforrást tesznek elérhetővé, ehhez a statisztikusok magasabb szintű felkészültségére van szükség.

A saját adatgyűjtés tekintélyes része helyettesíthető a közhiteles adatbázisok közötti adatcserékkel. A szakpolitikák elemzéseinek szükségleteihez igazodva a szolgáltatás fejlesztései ilyen környezeti feltételekkel készíthetők elő. Ismert ellentmondás, hogy a kormányzat időszerű, jó minőségű és releváns, globálisan is hasznosítható adatsorok összeállítását igényli, ugyanakkor mind szűkebbek az ehhez adott költségvetési előirányzatok.

Az innováció itt vizsgált nemzetközi stratégiája az intézményi, a jogi, valamint az etikai tényezőkkel is számolva alakítható ki. A programokra hatással van a bizalmas adatok védelme, az információszabadság, az adatszolgáltatók lehető legkisebb terhelése és a nemzeti statisztikai törvények sok egyéb rendelkezése. A hivatalos statisztikai szolgálatok technológiai felkészültsége is alkalmazkodik a világháló, az intelligens mobil eszközök elterjedt vállalati és személyes alkalmazásaihoz.

Az Európai Statisztikai Rendszer a tagállamok együttműködésével valósítja meg fejlesztési programjait, például a digitális háttér korszerű és hatékony kialakítására, a globális szolgáltatások kapacitásának együttes működtetésére. Az itt vázolt stratégiai keretek a technológiai feladatok közös megoldására alapozhatók. A program a nem hivatalos statisztikai szolgálathoz tartozó közreműködőkre is számíthat, feltételezve, hogy nem veszélyeztetik a bizalmas adatkezelést. Egyes projektek hatékonyabban végezhetők több nemzeti statisztikai szolgálat közös fejlesztésével. Előfordulhatnak olyan számítógépes eljárások, amelyekben kedvezőbbek a nemzetközi statisztikai referenciával rendelkező szabványos alkalmazások, mint a speciálisan saját megoldások.

Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága (ENSZ EGB) dokumentumai szabványokkal, és módszertani ajánlásokkal segítik a nemzeti statisztikai szolgálatok stratégiai fejlesztési programjait. A nemzetközi szabványok sokféle nemzeti háttérhez igazodva alkalmazhatók a gyakorlatban. A fejlettebb országokban

2015 után kisebb modernizálás is elegendő lesz, ahol lényegében már megvalósították a statisztikai szolgálatok egyetértésével kidolgozott (kellően kiforrott) korábbi ajánlásokat. Más a helyzet az olyan statisztikai szolgálatok esetében, ahol a szabvány érvényesítése szinte forradalmi változásokkal járhat. A továbbfejlesztés lényeges kérdése, hogy a modernizálás további ajánlásai, azok infrastruktúrái milyen erőforrásokkal lesznek megvalósíthatók, és milyen pénzügyi háttér támogatja azok (nemzeti és globális) hasznosítását.

A stratégiai feladatokhoz tartozik a hivatalos statisztikák megjelenítése. A felhasználók a „védjegy” hitelességét elfogadva információkhoz juthatnak, nemcsak nemzeti keretek között, hanem világméretben is. A továbbfejlesztett statisztikai kommunikáció védi a bizalmas adatot, a nyilvános módszertan garantálja mind a minőséget, mind a közlés időszerűségét, relevanciáját. Sok adatbázis ajánl információt, de azok rendszerint nem érik el a statisztikai szolgálat pártatlanságát, adatsorainak konzisztens és koherens minőségét. Az adatbázisokat használók különbözősége is lényeges az üzenetek összeállításában, hiszen az igényes kutatók, tudományos elemzést készítőik mellett tömegesen látogatják a világhálót kevésbé képzett érdeklődők is. A bevált megoldások mellett felhasználhatják a tájékoztatás újabb csatornáit is.

TÁRGYSZAVAK: hivatalos statisztika, modernizálás, digitális tájékoztatás, Eurostat, ENSZ Statisztikai Hivatala (UNSD), ENSZ EGB

NÁDUDVARI ZOLTÁN

4/2015

Az információs és kommunikációs technológiák használata a Bolgár Statisztikai Hivatalban

Деян Славов: Организация на работата в НСИ и ТСБ с приложение на ИКТ в статистическата дейност

Статистика, 2014. 4. sz. 67–99.

URL: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/sp_STATISTIKA_4_2014.pdf

A modern statisztika képes alkalmazkodni az állandóan változó társadalmi igényekhez, megbízható, összehasonlítható adatokat szolgáltatni, biztosítani az információk védelmét a nemzetközi szabványokkal összhangban. A Bolgár Statisztikai Hivatal információs és kommunikációs technológiáit elemző cikk

az új eszközök – web- és telefonos interjúk, felhőalapú számítástechnika, a GPS- (Global Positioning System, Globális Helymeghatározó Rendszer) és GIS- (Geographic Information System, földrajzi információs rendszer) technológia – statisztikai alkalmazásának lehetőségeire hívja fel a figyelmet. Ezekkel az új technikákkal javítható és megkönnyíthető a területi szervek munkája, elsősorban – a jelenleg döntően hagyományos papíralapú eszközökkel végzett – adatfelvételekben, illetve a nem korrekt válaszadók szankcionálásban. Az összegyűjtött adatok feldolgozásához, elemzéséhez néhány területi szerv már használ olyan szoftvereket, amelyek kiszűrik a hibás, illetve ellentmondó adatokat. A jövőben ezeket központi irányítással egységesen szeretnék alkalmazni az összes területen, kiegészítve azokat az idősorokat, a klaszteranalízist, a kereszttáblákat és a grafikus megjelenítést támogató funkciókkal. Emiatt a Bolgár Statisztikai Hivatalban az informatikai eszközök modernizálása elképzelhetetlen a DOS-alapú feldolgozások új alapokra helyezése, az összes gép központi leltárba vétele és a Windows 7 operációs rendszerre történő átállás nélkül. Kiemelt feladat a gazdasági folyamatok szabályozását elősegítő tartalomkezelő rendszerek használata, illetve a felhőalapú technológia és az adattárházak (Data Warehouse) használatával kialakított e-kormányzás elfogadtatása.

TÁRGYSZAVAK: információs technológia, statisztikai szervezet, statisztikai adatgyűjtés, Bulgária

BEDECS ÉVA

Gazdaság

5/2015

A kanadai feldolgozóipari és szolgáltató ágazatok vállalatainak értékesítése és a termelékenység alakulása 2000 és 2007 között

John R. Baldwin – Amélie Lafrance: Firm turnover and productivity growth in Canadian manufacturing and services industries, 2000 to 2007

Journal of Industry, Competition and Trade, 2014. 2. sz. 173–205.

URL: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10842-013-0155-z>

DOI: 10.1007/s10842-013-0155-z

A Kanadai Statisztikai Hivatal (Statistics Canada) tanulmányorozata a vállalatdemográfia ágazati adatainak elemzésével foglalkozik, ezen belül az újon-

nan alapított, a túlélő és az évente megszűnő vállalatok mutatóival. A kanadai vállalati szektor termelékenységének alakulása szerkezeti változásokkal függ össze, a meglévőknél versenyképesebb, piaci arányukat tekintve gyors fejlődésre képes újak megjelenésével, és ezzel egyidejűleg a megszűnők viszonylag kedvezőtlenebb teljesítményeinek elmaradásával. A feldolgozóipar és a kiskereskedelem 2000 és 2007 közötti adatsorait összehasonlították az alábbi hét szolgáltató ágazat mutatóival: a nagykereskedelem, a légi és a közúti szállítás, a tárolás, a hírközlés és kommunikáció, a gazdasági szolgáltatók és a pénzügyi szolgáltatások. A szokásos indikátorokat alkalmazták: az új és a megszűnő vállalatok számaránya az ágazat összes bejegyzett egységének százalékában (az alapítás intenzitása), továbbá az újonnan belépők túlélési valószínűsége a működés éveitől. Az ágazati mutatók kifejezik az újonnan alapított vállalatok átlagos értékesítési árbevételét a korábban is működők szintjéhez mérten, valamint a piaci részesedésüket az ágazatuk értékadatában (az alapítás hatékonysága). A 2000 és 2007 közötti időszakban a kanadai szolgáltató ágazatokba újonnan belépők említett intenzitási, illetve hatékonysági mutatói között nagyok az eltérések, ugyanakkor a megszűnési ráták egymáshoz közeli a vizsgált ágazatokban. A piacra lépés gazdasági és hatósági korlátai eltérők a vizsgált ágazatokban, viszonylag egyszerűbb például a kiskereskedelmi tevékenységek indítása (méretkülönbözet is kisebb), mint például a légi szállítás vagy a pénzügyi szolgáltatások vállalat alapítása. Ennek megfelelően sokféle az újonnan belépők piaci részesedése, valamint termelékenységmutatójának megváltozása a megszűnő vállalatok helyébe lépő újabb, hatékonyabb kapacitások miatt. A tanulmány sorozat mutatóit meghatározták a vizsgált feldolgozóipari, kereskedelmi és szolgáltató ágazatokban korábban is működők termelékenységének növekedésére is, összehasonlítva azok szerves fejlődésének hatását a vállalati demográfiából következő cserélődés hatásaival.

TÁRGYSZAVAK: vállalatok, feldolgozóipar, szolgáltató ágazat, piaci verseny, értékesítési árbevétel, termelékenység, Kanada

6/2015

A szakpolitika alapmutatói a környezeti innováció, a termelés vertikális integrációjának alakulásáról az EU statisztikáiban

Massimiliano Mazzanti – Giovanni Marin – Susanna Mancinelli – Francesco Nicolli: Environmental innovation adoption, sector upstream/downstream integration and policy. Evidence from the EU *SEEDS Working Paper*, 2014. 18. sz. 1–22.

URL: <http://www.sustainabilityseeds.org/papers/RePec/srt/wpaper/1814.pdf>

A klímaváltozásnak és a környezeti tényezőkkel kapcsolatos innovációnak a feltételei túlnyúlnak a vállalatok, illetve ágazataik határain. A szakpolitika fontos feladata a felismert gazdasági, innovációs korlátok kezelése. Az európai országok gazdasági és környezeti, valamint az ezekkel kapcsolatos innovációs teljesítményeinek összehasonlításai az Európai Unió innovációs felmérésének (*Community Innovation Survey – EU CIS*) mutatóit alkalmazzák. A szakpolitika szigorúságát jellemzi például az egységnyi hozzáadott értékre jutó szén-dioxid-kibocsátás mutatója országok szerint, egyrészt a kitermelő, másrészt a végterméket előállító ágazatokban. A vizsgált ágazatok innovációit azonban sok egyéb tényező is segítheti, többek között olyan hajtóerők, mint a kisebb környezeti terhelést célzó innovációk megvalósítása a nagy emissziót okozó kitermelő ágazatokban, vagy a nem fejlesztő vállalat piaci hátránya a beszerzők döntéseiben. A környezeti szabályozások (már hatályos és a vállalatok által feltételezett) ösztönzéseit meghaladja a szén-dioxid-kibocsátás összehangolt mérséklésére törekvő termelési kapcsolat. A 2006 és 2008 közötti innovációs adatsorok elemzése a belga, a cseh, a német, az észt, a finn, a francia, a magyar, az ír, az olasz, a litván, a holland, a lengyel, a portugál, a román, a svéd és a szlovák mutatósorozatokat tartalmazza.

TÁRGYSZAVAK: szén-dioxid-kibocsátás, hozzáadott érték, környezeti szabályozás, innováció, nemzetközi összehasonlítás, Európai Unió

7/2015

Az adatszolgáltatás kötelezettsége és terhelései az osztrák gazdaságstatisztikában. A „Belastungsbarometer” felmérés eredményei, 2001–2013.

Markus Fröhlich – Ulrike Oschischnig – Norbert Rainer: Meldepflichten und Belastung der Wirtschaft durch Erhebungen von Statistik Austria 2001–2013; Ergebnisse des Belastungsbarometers *Statistische Nachrichten*, 2014. 7. sz. 533–543.

URL: http://www.statistik.at/web_de/static/meldepflichten_und_belastung_der_wirtschaft_durch_erhebungen_von_statistik_077572.pdf

Az osztrák statisztikai hivatal (Statistik Austria) évente értékeli adatgyűjtési programjának terhelését. A 2013. évi jelentők száma mintegy 51 ezer gazdasági szervezet volt. Ez a szám az előző évhez képest 1300-zal több. Ez az eltérés azzal indokolható, hogy 2012-ben volt a munkaerőköltség felmérése. Az adatszolgáltató vállalatok több mint felének, 54,5%-ának csak egyetlen adatszolgáltatási kötelezettsége van, további 29,1%-uk kétféle, 16,4%-uk három vagy többféle kérdőívre küld választ. A bejegyzett működő vállalatok 12,9%-a teljesít kötelező statisztikai adatszolgáltatást, ennek 2013. évi időigénye összesen több mint 774 ezer óra, az előző évinél 3,2%-kal nagyobb. A már 2001-ben is teljesített statisztikai jelentések terhei 2013-ig átlagosan 17,2%-kal csökkentek. A változást elősegítette a kisebb mintakeret, a válaszlásra előírt küszöbszintek (például a mikrovállalatokat mentesítő) növelése, az ország adminisztratív állományainak nagyobb mértékű hasznosítása. A hivatal az elektronikus adatgyűjtés alkalmazott eszközeivel, eljárásaival is csökkentette az adatszolgáltatók terheit. Az EU jogszabályai több új adatgyűjtést is elrendeltek, az elemzés tételesen meghatározta azok 2013. évi terheit. A terhelés mérése többek között a következő osztrák vállalati adatgyűjtésekre vonatkozik: havi gazdaságstatisztikai (STS) jelentés, éves szerkezeti (SBS) gazdaságstatisztikai jelentés, feldolgozóipari termékek éves (PRODCOM) jelentése, havi külkereskedelmi (INTRASTAT) jelentés, a termékek, illetve a szolgáltatások termelői árjelentése, külkereskedelmi árjelentés, szállító ágazatok teljesítményeinek jelentése, jelentés a külföldi irányítású új osztrák leányvállalatokról, valamint az ausztriai székhelyű anyavállalatok külföldi leányvállalatairól. A munkaerő költségéről 2013-ban küldött jelentés csak négyévente ismétlődik. Az elemzés

gazdasági ágazatok szerinti bontásban tartalmazza az itt említett adatgyűjtésekre kijelölt vállalatok számát a regiszter aktuális állománya alapján.

TÁRGYSZAVAK: adatszolgáltatók terhelése, gazdaságstatisztikák, jelentések időráfordítása, mintavételi keret, statisztikai regiszter, Ausztria

NÁDUDVARI ZOLTÁN

8/2015

A multinacionális csoport belső kereskedelmének elemzése az Eurostat vállalatcsoport-regisztere (EuroGroups Register – EGR) alapján

Ilda Duarte Fernandes: Ansätze zu einer Analyse mithilfe des EuroGroups-Registers *Wirtschaft und Statistik*, 2014. november. 648–656.
URL: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/WirtschaftStatistik/Aussenhandel/IntrafirmTrade_112_014.pdf?blob=publicationFile

A német statisztikai szolgálat kísérleti feldolgozást végzett a globális vállalatcsoportokon belül forgalmazott áruk követésére. Az INTRASTAT külkereskedelmi adatok keretéből kiválasztott németországi exportőrök és a külföldi importőrök mikroadatait a közösségi adószámok nyilvántartása (VAT Information Exchange System – VIES) azonosította. A vizsgált 2012. évi kivitel partnerei ebben az elemzésben tizenegy uniós tagállam azonosított importáló vállalatai voltak. A termékek 2012. évi német kivitelében a spanyol (17,5), portugál (13,2), cseh (10,9), dán (7,4), finn (7,2), román (7,1), magyar (5,9), bolgár (2,9) lett (1,8), belga (0,6) és szlovák (0,4%) csoporttagoknak szállított áruk értéke a zárójelben megadott részesedésű. Az Eurostat vállalatcsoport-regisztere (EGR) itt azokat a külföldi adóalanyokat azonosítja, amelyek azonos csoportba tartoznak a németországi exportot jelentő jogi egységgel. Javíthatná a csoporton belüli termelési kapcsolatok elemzését, ha az EGR kiegészítésként a jogi egységek közösségi adószámát is rögzítené, mivel az adózás és a számvitel hatályos jogszabályai révén jobban felmérhetők az uniós tagállamokban működő jogi egységek csoportjai külkereskedelmi kapcsolataikkal. A csoportok elemzésénél a közösségi adószám (VIES) összekapcsolható a tagállamok saját statisztikai azonosító rendszerével, valamint a kereskedelmi cégadatbázisok azonosítóival.

TÁRGYSZAVAK: közösségi adószámrendszer, nemzeti statisztikai regiszter, globális vállalatcsoport, csoporton belüli kivitel, INTRASTAT, Németország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

9/2015

A munkavállalók és a vállalatok mobilitásának alakulása az importverseny és a technológiai változások hatására

Selva B. Baziki – Rita Ginja – Teodora Borota Milicevic: Import competition and technological changes: mobility of workers and firms

Uppsala University Job Market Paper, 2014. november 17. 1–44.

URL: http://www.nek.uu.se/digitalAssets/244/244062_3baziki-s-wageandfirmjmp.pdf

Svédország feldolgozóiparának foglalkoztatási helyzete a vizsgált, 1996 és 2010 közötti időszakban egyrészt a technológia változásaival, másrészt a növekvő importversennyel összefüggésben értékelhető. A munkahelyek az ország ipari ágazataiban eltérő mértékben érintettek például a kínai termékek importjában, valamint az infokommunikációs technológiák (IKT) termelési funkcióiban. Ezek a tényezők a bérek, a keresetek közötti egyenlőtlenségekre is hatással vannak. A technológia fejlettsége szerinti rangsorban hátra sorolt ipari ágazatokban mind a képzettség, mind a bér és kereset elmarad az országos átlagoktól. A korszerűtlen ipari ágazat nehezebben tarthatja meg a munkahelyeit a kínai import alakulásával modellezett globális versenyben. Az idősorok összehasonlító elemzése az 1996–2000-es és a 2001–2007-es időszakokra vonatkozik. Miután 2001-től Kína a WTO tagja lett, az utóbbi hét évben ugrásszerűen ipari termékeinek exportja. A vizsgált ipari ágazatok munkaerőforgalmában is megmutatkozik a 2001-től megnövekvő importverseny szelektív hatása. A fejlettebb technológiájú vállalatok a válság előtt a globális verseny mellett is növelni tudták a munkahelyeik számát, ugyanakkor az állásvesztés főként a kevésbé fejlett (egyben alacsonyabb bérű) svéd vállalatokat érintette.

TÁRGYSZAVAK: foglalkoztatás, bérek egyenlőtlensége, munkaadók és alkalmazásban állók mikroadatai, technológiai fejlettség, Svédország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

10/2015

A multinacionális társaságok összevont kereskedelmi és befektetési jövedelmének kapcsolata a transzferárazással

Vincent Vicard: Transfer pricing of multinational companies, aggregate trade and investment income

Szerző, 2014. október. 1–23.

URL: http://vicard.univ.free.fr/vicard_transferpricing.pdf

A globális vállalatcsoportok törekvése az, hogy az optimális adózást többek között a transzferárakkal érik el. A multinacionális társaságok olyan államokban számolják el a profit tekintélyes részét, amelyek adókulcsai viszonylag alacsonyak. A francia vállalati adatok alapján megállapítható, hogy a csoportokon belül a kivitel és a behozatal árai nem a szokásos kereskedelmi ügyeletek (*arm's length trade*) szintjének felelnek meg. A csoport (multinacionális vállalat – MNE) a tulajdonában levő immateriális eszköz (licenc, márkahasználat) alapján a jövedelem egy részét kivonhatja a termelést végző országból. Ezek szisztematikus torzításokat okoznak az országok külkereskedelmi mérlegében, továbbá a külföldi közvetlen beruházások hozamaiban, illetve az eszközök és források nemzetközi elszámolásában is megmutatkoznak, növekvő tendenciával. A franciaországi vállalati jövedelmek adóalapját megcsapolja, hogy a csoport anyavállalata a transzferárral a profit egy részét a kisebb adóterhű országokba csoportosítja át.

A francia vállalatok jövedelemadója a harmadik legnagyobb az OECD-országok közül, bár a 2012. évi adókulcs 3,3%-kal kisebb, mint a 2000. évi, ugyanakkor a mérséklés az OECD egészében ennek több mint kétszerese (átlagosan 7,1 százalékpont) volt. A regressziós elemzés szerint a franciaországi és a külföldi vállalati jövedelemadó között felmerülő tíz százalékpontnyi különbség a csoporton belüli kivitel árait átlagosan 2,2%-kal csökkenti (ez mérsékli az árbevételt), a csoporton belüli behozatal árait viszont átlagosan 2,4%-kal növeli (ez nagyobb beszerzési költséget okoz). A teljes külkereskedelmi mérleget 2008-ban mintegy 9,2%-kal rontották a csoportok transzferárai, a francia export emiatt 0,7%-kal kisebb, az import pedig 0,5%-kal nagyobb, mint a torzítások nélküli piaci árakon lenne.

TÁRGYSZAVAK: globális vállalatcsoport, vállalati jövedelemadó, profit-átcsoportosítás, FDI transzferárak, külkereskedelmi mérleg, Franciaország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

11/2015

Feltámadnak-e a kis- és középvállalkozások a gazdasági válság után?

Люба Янева: Възстановяват ли се малките и средните предприятия от икономическата криза? *Статистика*, 2014. 4. sz. 167–196.

URL: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/sp_STATISTIKA_4_2014.pdf

A kis- és középvállalkozások (kkv-k) száma 2013-ban Bulgáriában meghaladta a háromezretet, ami az összes cég 99,8%-a. A legelterjedtebbek a 0–9 főt foglalkoztató mikrovállalatok, amelyek 91,9%-át képezik a teljes vállalathalmaznak. A 10–49 főt foglalkoztató kisvállalatok 6,7%-ot, míg a maximum 249 embert alkalmazó középvállalatok 1,3%-ot alkotnak. A bolgár kkv-k fő jellemzője a mikrovállalatok átlagos foglalkoztatottságának különösen alacsony (2 fő) szintje, illetve azok alacsony termelékenysége. A bolgár vállalatok területenként is jelentősen eltérő jellemzőkkel bírnak. A legvonzóbb a kkv-k számára a délnyugati statisztikai régió, míg az ellentétes pólust az északnyugati terület képviseli, ahol a termelő, illetve a szolgáltató tevékenységbe investált nagy értékű tárgyi eszközök mutatója mindössze 4,5%-ot ért el 2013-ban. A cikk címében feltett kérdésre nem fogalmazható meg egyértelmű válasz. Bulgáriában csak néhány szektorban sikerült meghaladni a gazdasági aktivitás 2008-as szintjét, máshol azonban folytatódik a visszaesés. Az áruk előállítását, a szolgáltatások bővítését és modernizációját célzó befektetések hiánya növeli a bizonytalanságot és nem kedvez a vizsgált vállalatok konkurenciaképesség növelésének sem.

TÁRGYSZAVAK: gazdasági válság, kis- és középvállalkozások, mikrovállalatok, Bulgária

BEDECS ÉVA

12/2015

A kutatás-fejlesztés beruházásainak új bemutatása az ESA 2010 szerint a GDP elszámolásában

Josef Falkinger – Christian Leupold: Investitionen in Forschung und Entwicklung: Darstellung eines neuen Bestandteils des Bruttoinlandprodukts laut ESVG 2010

Statistische Nachrichten, 2014. 10. sz. 775–784.

URL: http://www.statistik.at/web_de/static/investitionen_in_forschung_und_entwicklung_080292.pdf

2014 szeptemberében jelent meg Ausztria nemzeti számláinak felülvizsgált elszámolása az ESA 2010 módszertana szerint. A kutatás-fejlesztés (K+F) egy évnél hosszabb ideig hasznosítható eredményeit a GDP eszközszámlái tartalmazzák, azok ráfordításai korábban a jövedelemtermelés folyó termelő felhasználásai voltak. A GDP-számítás felülvizsgált adatsorait az 1995 és 2011 közötti időszakra állították össze, módosított mutatókkal és új területi bontással. Módosultak például Ausztria tartományainak beruházási adatsorai. A K+F eredmények értékelésének alapja rendszerint az új eszköz beszerzésének értéke, de ennek hiányában az intézményi egység saját K+F ráfordításaival számolhatnak. Az elszámolás a sikertelen kutatások, fejlesztések belső költségeit is tartalmazza. A felülvizsgálat kiterjedt a piaci termelők, valamint a kormányzati szervezetek K+F eredményeire, mint a jövedelemtermelésben hasznosítható immateriális eszközökre. Ausztria bruttó állóeszköz-felhasználásában a K+F eredmények részesedése rendszeresen nőtt, 2009-től ezek aránya több mint tíz százalék. Értékük növekedési üteme sokkal nagyobb a piaci termelés intézményeinél, mint a kormányzati szektorban. A felülvizsgált GDP 1995. és 1996. évi értékét a K+F eredmények új módszertana mintegy 1,5%-kal növelte, a 2011. évi növekmény már közel 2,5%. A vállalatok nettó működési eredménye is nagyobb lett az új eszközkategória következtében, a 2011. évi érték a korábbi elszámolásokét több mint 2%-kal meghaladja. Megnőtt a nemzetgazdaság beruházási rátája és változott az osztrák tartományok beruházási mutatósorozata is, elsősorban a feldolgozóipar vállalatai esetében. A szolgáltató ágazatok 2011. évi K+F alapú beruházásainak egyharmada tartozott a számítógépes szoftvert előállítóhoz, másik egyharmada műszaki, építészeti tervezőkhöz, közel egynegyede a kiadókhoz, és mintegy 17% a nagykereskedelmi intézményi egységek részesedése.

TÁRGYSZAVAK: kutatás-fejlesztés, nemzeti számlák, ESA 2010

NÁDUDVARI ZOLTÁN

13/2015

Adósság és a tökéletlen pénzügyi piacok: a GDP-hez mért névérték esete

Kevin D. Sheedy: Debt and incomplete financial markets: A case for nominal GDP targeting

Brookings Papers on Economic Activity, Spring 2014 Conference. Washington, 2014, Brookings Institution Press. 301–373.

URL: http://www.brookings.edu/~media/Projects/BPEA/Spring%202014/2014a_Sheedy.pdf

A pénzügyi piacok nem tökéletesek, így sok háztartás csak úgy vehet fel kölcsönt, ha elfogadja a hitel-szerződést a visszafizetés rögzített értékeivel. A szerződéskötés idején a háztartás jövedelme még bizonytalan az adósság visszafizetéséhez képest. Emiatt a kockázat nem hatékonyan oszlik meg a megtakarító és az adós között. Olyan monetáris politika javíthatná az ilyen nem tökéletes pénzügyi piac működését, amely a kölcsönszerződés pénzértékben kifejezett előirányzatait a nominális GDP-hez méri. A háztartás nominális jövedelme ezzel elszigetelhető a gazdaság egészének megrázkódtatásaitól, stabil lehetne a viszonyszám az éppen vállalt adósság és az adós háztartás sok év alatt elérhető jövedelme között. A nominális GDP-hez mért adósság révén számottevő súly rendelhető a sokféle súrlódással terhelt környezethez is, ahogy a „beragadt” áruk esetén az inflációs szakpolitikában szokásos. Az árazás súrlódásai optimális monetáris politikával kezelhetők, különösen a termékek, szolgáltatások piacain. A relatív áruk nagy, illetve kilengésekkel járó infláció esetén torzítanak. Az áruk változásai hatással vannak a piaci folyamatok hatékonyságára, közvetlen erőforrás- és időráfordítások szükségesek az áruk kiigazításához. A monetáris politika az inflációs céljával képes közelíteni a gazdaságot az egyensúlyhoz, illetve az egyensúlyt helyreállíthatja, ahogy a rugalmas áruk esetén az elvárható. Másként megközelítve: az inflációs cél meghatározása képes elhárítani, vagy részben enyhíteni azt a súrlódást, amelyet a nominális ár beragadása okoz.

Az ajánlott monetáris politika eszerint kezelhető az adós és a megtakarító kockázatait a nem tökéletes pénzügyi piac viszonyai között. Az optimális monetáris politika jellemzői a szimulált átváltás (trade-off) alapján tervezhetők, becsülhetők a paraméterek a nemzetgazdaság monetáris szakpolitikájának kalibrálásához. Itt dinamikus sztochasztikus makrogazdasági modellt (*dynamic stochastic general*

equilibrium – DSGE) szimulálja az áruk beragadását a nem tökéletes pénzügyi piacon. Ezzel elemezhető az optimális viszonyok egyrészt a piaci folyamatok kormányzati kezelési módjai, másrészt a relatív árak mérlegelt torzításai között.

TÁRGYSZAVAK: adósságszolgálat, árak rugalmassága, inflációs cél, háztartás adóssága, háztartás jövedelme, monetáris politika, GDP-arány, pénzügyi piac, Egyesült Királyság

NÁDUDVARI ZOLTÁN

14/2015

Megvalósíthatósági tanulmány a vállalati statisztikák összekapcsolására

Thomas Hodel: Machbarkeitsstudie zur Verknüpfung von Unternehmensstatistiken

Statistische Nachrichten, 2014. 11. sz. 851–865.

URL: http://www.statistik.at/web_de/static/artikel/machbarkeitsstudie_zur_verknuepfung_von_unternehmensstatistiken_080192.pdf

Az Eurostat projektje keretében a termékek, valamint a szolgáltatások külkereskedelmében résztvevő ausztriai jogi személyek 2011. évi éves adatait elemezték. A különböző gazdaságstatisztikai vállalati mikroadatokat összekapcsolták a statisztikai regiszter egységes azonosítóival. Ausztria Statisztikai Hivatala (*Statistik Austria*) megvalósíthatósági vizsgálatai kiterjedtek az éves szerkezeti (SBS) gazdaságstatisztikát készítő vállalatok teljesítményadataira, azokat összevetették a külkereskedelmi adatgyűjtés szervezeti körével. A bemutatott módszertani vizsgálatok egy újabb EU projekt (*Micro data linking of Structural Business Statistics and other business statistics*) támogatásával 2014–2015-ben folytatódnak.

A projekt célja, hogy a saját kutató-fejlesztő tevékenységet végzők fontosabb adatait összehangolják a külkereskedelmi jelentést készítő szervezeti körével. Az összekapcsolás további feladatként meghatározzák a külkereskedelmi tevékenységük körében a külföldi irányítású rezidens leányvállalatokat, az Eurostat FATS-statisztikája (*Foreign Affiliates Statistics*) módszertanának megfelelően. Az említett gazdaságstatisztikák vonatkozási körei eltérők, ahol az EU tagállamai közötti külkereskedelmi ügyletet csak a küszöbszintnél nagyobb éves érték esetén jelentik.

A módszertani fejlesztés a szervezeti körök éves vállalati adatainak összevetésére SAS-programokat alkalmaz. A projekt terve szerinti teszt sorozat a

2008–2012-es időszakra vonatkozik az itt említett gazdaságstatisztikák mutatóival. A módszertani vizsgálatok kiterjednek továbbá az ausztriai vállalatok demográfiájára, a közösségi innovációs felmérés (CIS) fontosabb mutatóira, valamint az infokommunikációs technológia (IKT) vállalati alkalmazásának idősorára is. A projekt keretében elemzett integrált gazdaságstatisztika elősegíti az EU-tagállamok megfelelő adatainak összehasonlítását, a torzítások méréséklését a külkereskedelmi, az innovációs, valamint a vállalati teljesítményadatok körében.

TÁRGYSZAVAK: külkereskedelmi statisztika, éves szerkezeti gazdaságstatisztika, külföldi irányítású vállalatok, kutatás-fejlesztés, mikroadatok kapcsolása, Ausztria

NÁDUDVARI ZOLTÁN

15/2015

A gazdaságstatisztika és a gazdaság statisztikai módszereinek szemlélete

Richard Hindls – Stanislava Hronová: Economic Statistics or Statistical Methods in Economics?

Statistika: Statistics and Economy Journal, 2014. 4. sz. 67–72.

URL: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/en/gc/B00044A20D/\\$File/32019714q4067.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/en/gc/B00044A20D/$File/32019714q4067.pdf)

A közgazdasági irányultságú egyetemeken a statisztika oktatása számos népszerű félreértés alanya lehet, ami ártalmasan hathat mind a statisztikára, mind pedig a közgazdaságra.

A gazdaságstatisztika formális alapismeretein túl a gazdaság elemzési feladatait is előtérbe kellene helyezni a csehországi egyetemi oktatásban. Ajánlott mélyebb elméleti és módszertani statisztikai háttér érvényesítése a gazdasági szaktárgyak oktatásában, ahol nagyobb figyelmet kaphat például a közelítés érvényessége, az adatok konzisztenciája, hibásávja stb.

A most alkalmazott statisztikai példatárak többnyire elvont tananyag gyakorlását célzó adatkört tartalmaznak, alig érvényesítik a valóságos gazdasági elemzések feltételeit. A statisztikusokat az egyetem nem kellően készíti fel az elemzésekre. A végzett közgazdász viszont nem igényel megfelelő statisztikai háttérrel a bonyolult folyamatok adatainak megalapozott kezelésére.

A módszertani felkészültség hiánya esetenként rontja a kiadott gazdasági adatok minőségét. Az elemzés csapdáinak oka lehet például, hogy nem mérlegelik a vállalatok jelentett adatainak háttérét,

az árak, az adózás, az árfolyam és más fontos tényezők hatásait az eredményre. Az idősor trendjének elemzését legtöbbször a szoftverre bízzák. Kételemek nélkül elfogadják az inputadatok minőségét, konzisztenciáját. Statisztikai ismeretek hiányában nehezen értelmezhető, hogy a bevitt adatsor mennyire összehasonlítható a tartalommal, az időben és térben kialakult viszonyokkal, az árakkal, a naptári szezonhatással. Az is lehet a torzítás oka, ha a kiigazításhoz elérhető korábbi adatsor nem elég hosszú, illetve túl kevés a megfigyelések száma.

Vizsgálatokat igényel a menüből választható számítógépes statisztikai eljárás elvi alapja is. Az elérhető megoldási mód többnyire erősen leegyszerűsített, előfordul, hogy a következtetés megbízhatósága korlátozott (sok esetben ezt nem is vizsgálják). Az elérhető eljárás a regressziót kínálja függvényként, a korrelációs együttható abszolút értékével. Jól felkészült elemző értékelheti a változók közötti összefüggést, ezek értelmezése eltérő az egyes tudományterületeken. Ami helytálló értelmezés egyes gazdasági folyamatokban, az félrevezető lehet sok egyéb (például társadalmi) elemzési feladatban. A cseh felsőoktatásban a statisztikai módszereket két félévben, heti négy órában tanítják, ez azonban felszínes ismereteket ad, kevés a gyakorlati oktatás.

Nem választhatók el egymástól a közgazdasági egyetemek oktatásában a metodikai háttér statisztikai elméletei, valamint a gazdasági folyamatok statisztikai elemzései. Mindkét ismeretkör lényeges például a makrogazdaság standard mutatóinak összeállításában. Nem elég a tisztán elméleti megfontolás a gazdaság és a társadalom elemzéseiben, sok eset igényel közelítő számítást. Statisztikai becslés is segítheti mutatósorozatok összeállítását például a termelési, a termelékenységi, az inflációs, a foglalkoztatási, a munkanélküliségi stb. folyamatok alakulásáról.

Az oktatási anyagban található statisztikai meghatározás, indexszámítás, amely részben közelítő jellegű adatokat ad a vizsgált gazdasági és társadalmi folyamatok fő tendenciáira. Ott lényeges ilyen eljárás, ahol a folyamatok közérthető mutatóira van szükség. Bár a módszertan megalapozza a gyakorlati elemzéseket, csak kellő egyeztetésekkel lehet megfeleltetni egymásnak az adatok bővülő keresletét és a közzétett mutatókat. Ezeknek az igényeknek felelnek meg például a standard inflációs mutatók az ország, illetve a nagyobb térségek árszintjeinek rendszeres közléseivel. Az egyetemi hallgató úgy minősíti kifogástalannak a kiadott hivatalos statisztikai

kai adatokat, hogy a számítás eljárásairól fogalma sincs, értelmezései tévesek, és a mutatósorozatokat nem megfelelő módon alkalmazza.

TÁRGYSZAVAK: felsőoktatás, statisztikaoktatás, gazdasági elemzés, statisztikai módszer, számítógépes elemzés, társadalomstatisztika, Cseh Köztársaság

NÁDUDVARI ZOLTÁN

Társadalom

16/2015

Az OECD Jobb Élet Kezdeményezés: Milyen az élet? – és a jóllét mérése

Martine Durand: The OECD Better Life Initiative: How's Life? and the Measurement of Well-being *The Revue of Income and Wealth*, 2015. 1. sz. 4–17.
URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/roiw.12156/abstract>
DOI: 10.1111/roiw.12156

Jobbá válik-e életünk, és ha igen, honnan tudhatjuk? Mérhető-e a társadalom egészének jólléte ahelyett, hogy egyszerűen csak meghatároznánk a gazdasági növekedést? Vajon tisztességesen oszlik-e meg a jóllét a különböző társadalmi csoportok, mint a fiatalok és idősek, a férfiak és a nők között? És biztosak lehetünk-e afelől, hogy a jobb élet érdekében tett cselekedeteink nem ássák alá a holnapok jóllétét? Ezeket a kérdéseket tette fel a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési szervezet (OECD) főstatisztikusa, amikor bemutatta az intézmény nagyszabású javaslatait a Nemzetközi Statisztikai Intézet (ISI) 2013 augusztusában Hong Kongban rendezett tanácskozásán, a jövedelem és a vagyon kérdéseivel foglalkozó egyesület (IARIW) szekciójában. Ismertetése szerint az OECD egy évtizeden át vizsgálta a kérdést, hogy miként mérhető a polgárok, emberek jólléte, egyben a társadalmak előrehaladása, amikor 2011-ben megszületett a Jobb Élet Kezdeményezés (Better Life Initiative). A vállalkozás tudatosan olyan elemekre összpontosít, amelyek sokat számítanak a hétköznapi embereknek, hiszen az ő életüket alakítják. Ennek megfelelően a jóllét mutatóinak rendszeresen aktualizált készletét tartalmazza, amelyhez folyamatos ellenőrzés és frissítés társul, és amely a *Milyen az élet? (How's Life?)* jelentésben csapódik le. Ezt egy Jobb élet index (Better Life Index) elnevezésű interaktív webalkalmazás egészíti ki. A kezdeményezés emellett számos módszertani és kutatási

projektet is magába foglal, amelyek célja, hogy javítsák a jóllét mérésének információs hátterét.

Bár a jóllét mérése tudományos körökből indult ki, tevékenységei sorába több nemzeti statisztikai hivatal is beillesztette, ami jelzi, hogy polgárjogot nyert, mint a politikai döntéshozók tájékoztatásának egyik módja a hétköznapi polgárokat leginkább foglalkoztató kérdésekről. A jelenlegi jóllét megítélését a jövőbeli esélyek mérlegelése egészíti ki: az egyéni jóllét életminőségből és anyagi feltételekből álló összetevőihöz a jóllét időbeni változásának megfigyelése társul. Ez a fenntarthatóságot jelenti, ami a maga részéről különböző „tőkékre” osztható, például gazdasági, természeti, társadalmi és humán tőkére. Megjegyzendő, hogy az OECD által felállított kereteket mind a jelenlegi, mind a jövőbeli jóllét esetében a világ összes polgárára nézve relevánsnak szánták, így azok korántsem kőbe vésett parancsolatok, hanem nyitottak az esetleges kiegészítő szempontok beemelése iránt.

Az OECD a jóllét mérésében elért legjobb gyakorlatra, a Stiglitz–Sen–Fitoussi-jelentésre, valamint egyeztetések sorozatára alapozva a jelenlegi jóllét mérésének négy megkülönböztető vonását emeli ki. A gazdaság helyett a polgárok (egyének és háztartások) helyzetének, nem pedig a társadalom egészének megfigyelésére összpontosít. A jóllétet továbbá az eredmények, nem pedig a „bemeneti” és „kimeneti” oldal szempontjából kísérli meg megítélni, ezeket az eredményeket pedig mind objektív, mind szubjektív oldalról igyekszik megragadni. A szerző az ivóvíz elérhetőségét hozza fel példaként: relevánsabb mutató lehet az ivóvízzel ellátott lakásokban lakók aránya és a polgárok elégedettsége a számukra elérhető víz mennyiségével és minőségével, mint az ivóvízre fordított kiadások, vagy a lefektetett vízvezetékek hossza. Mivel pedig a polgárok összességének körülményeit vizsgálja, a jóllét eredményei szempontjából a jóllét megoszlását is tekintetbe veszi, különös figyelemmel a korcsoportok, nemek, az egyének társadalmi-gazdasági háttere szerint mutatkozó aránytalanságokra. Végül a jóllét objektív vetületei mellett tekintetbe veszi az egyének szubjektív, azaz harmadik fél által közvetlenül meg nem figyelhető tapasztalatait, és a körülményeiről alkotott ítéleteiket.

A kezdeményezés az anyagi életkörülményeket és az életminőséget tizenegy dimenzióra tagolja, nevezetesen: jövedelem és vagyon, munkahely és keresetek, lakás, egészség, munkaidő és szabadidő

mérlege, oktatás, társadalmi kapcsolatok, részvétel közösségi ügyekben, a környezet állapota, személyes biztonság, szubjektív jóllét. A szerző röviden megindokolja a dimenziók mindegyikének beillesztését az elméleti keretbe, amelyet A. Sen 1985-ös műve nyomán a képességek felőli megközelítéssel jellemez. Ez gyökeresen eltér a kizárólag a *hasznoságot* előtérbe állító, hagyományos *jólléti megközelítésektől*, mivel ebben önmagában véve is számít, amit a polgárok tesznek (a „működésük”), de ezen túl tartalmazza választási szabadságukat is a lehetséges működések különböző készletei (azaz képességek) között. Az OECD által felállított elméleti keret egyfajta korántsem tökéletes módját kínálja a képességek felőli megközelítés operacionalizálásának, mérhetővé téve azt az egyes mutatók egybegyűjtése révén – szándékosan lemondva egy szintetikus mutató megalkotásáról.

A kezdeményezés nyomán jelent meg 2014 decemberében a Központi Statisztikai Hivatal kiadványa, *A jóllét magyarországi indikátorrendszere, 2013*, amely adatainak túlnyomó része a 2013 tavaszán lezajlott SILC lakossági adatfelvételből származik. Ezt megelőzően Magyarországon a jóllét- és boldogságkutatások csak kismintás, egy-kétezer személy megkérdezésére támaszkodó adatfelvételek eredményeire építkeztek.

TÁRGYSZAVAK: életminőség, jóllét, társadalmi értékek, fenntartható fejlődés

HOLKA LÁSZLÓ

17/2015

Milyen volt az élet? Globális jóllét 1820 óta

How was life? Global well-being since 1820. Szerk.: Jan Luiten Zanden – Joerg Baten – Marco Mira d’Ercole – Auke Rijpmma – Conal Smith – Marcel Timmer. Paris, 2014, OECD Publishing. 1–274.

URL: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/how-was-life_9789264214262-en

DOI: 10.1787/9789264214262-en

Milyen volt az élet 1820 körül, és miben javult azóta? Milyen hosszú távú trendek figyelhetők meg a jóllét tekintetében? A társadalmak haladásának megítélését az ipari forradalom óta alapvetően a nemzeti jövedelem, majd a bruttó hazai termék (GDP) alapján szokás megítélni, ám a mutató, még egy főre átszámított változatában sem tükrözi a jóllét többi dimenziójában bekövetkezett változásokat.

Nem tér ki a születéskor várható élettartam, az oktatás, a közbiztonság, a nemek közötti viszony alakulására. Gazdaságtörténészek ezért az „ami a GDP-n túl van” néven ismert vitához kapcsolódóan, az OECD Better Life Initiative elnevezésű programjának kiegészítéseként összeállították a jóllét mutatóinak hosszú idősorait, az adatok feltárása közben igyekezve feltérképezni a világ egészét. Munkacsoportjuk elnevezése Clio-Infra, munkálataikban a szervezet fejlesztési részlegét támogatva vett részt a Holland Királyi Tudományos Akadémia (KNAW), Hollandia Tudományos Kutatási Szervezete (NWO), valamint az Utrechti és a Groningeni Egyetem.

Az általuk készített jelentés tíz jólléti dimenziót vizsgál, amelyeket végül egy új, szintetikus mutatóba sűrít. A feltárt indikátorok között található az egy főre jutó GDP, a reálbérek, az oktatási színvonal, a várható élettartam, a testmagasság, a személyes biztonság, a politikai intézményekre vonatkozó adatok, a környezet minősége, valamint a jövedelmi és a nemek közötti egyenlőtlenségek. Az adatok minősége természetesen egyenlőtlen, nagy különbségek vannak közöttük a mutatók jellegétől, az egyes korszakoktól és országoktól függően. Ezzel együtt lehetővé teszik a jóllét alakulásának felvázolását, az egyes országok összehasonlítását, a különböző mutatók időbeli hullámzásának vizsgálatát. Alkalmazzuk egyben új kérdéseket is felvet: a világ egyenlőtlenségei visszatekintve vajon nagyobbaknak vagy csekélyebbeknek tűnnek-e, ha a jólléti mutatók alapján vizsgálják őket, mint ha a hagyományos GDP-t alkalmazzák?

Bizonyos dimenziók egyértelműen összefüggnek a GDP alakulásával. Az oktatás és az egészségi állapot erős korrelációban áll az egy főre jutó GDP-vel. A világ népességének mindössze egyötöde volt írástudó 1820 körül, és ez a csoport alapvetően Nyugat-Európában összpontosult. Miután 1945-ig a világ nagyobb hányadán erőfeszítéseket tettek az analfabetizmus felszámolására és az iskolarendszer kiépítésére, 2000-re megfordultak az arányok: az analfabetizmus már csak a népesség egyötödére jellemző. A születéskor várható élettartam Nyugat-Európában 1830 körül 33 év volt, fél évszázaddal később 40 esztendőre emelkedett, és azóta csaknem megkétszereződött; ugyanakkor világszerte vizsgálva a mutató az 1880-as esztendőben mért 30 évnél alacsonyabb értékről az ezredfordulóra már 70 év felé közelített.

Az egyenlőtlenségek jelentős mértéke miatt viszont egyes mutatók csak áttételesen függnek össze

a GDP-vel. Közéjük tartozik a jövedelmi egyenlőtlenség, a környezet állapota, a politikai intézmények, és a személyes biztonság; az adatminőség miatt a kapcsolat az összes indikátor esetében 1870-ig nem igazán egyértelműsíthető. A jelentés kitér az egyes mutatók egymás közötti összefüggéseire is, feltárva, hogy a születéskor várható átlagos élettartam kivételes ívet ír le: azonos egy főre jutó GDP mellett akár jelentősen emelkedhet is. Ennek magyarázata az egészségügy technológiai haladásában keresendő. A kötet egy-egy fejezetet szentel mind a tíz vizsgált indikátornak, minden esetben kitérve az adatok forrásának ismertetésére.

Az OECD honlapján tíz táblázat és tíz grafikon szemlélteti a munkacsoport eredményeit. Ezek a munkálatok természetüknél fogva kevésbé tartalmasak, mint a tényszámokat nem nélkülöző szöveges ismertetés. A magyar olvasó például meglepetten láthatja, hogy az egy főre jutó GDP (1990. évi dollár PPP-ben megadva) régiós bemutatásában Kelet-Európát mindössze Lengyelország és Oroszország képviseli – a projekt globális „merítésű”, így az adatminőség valószínűleg jelentős mértékben befolyásolta a közlésre érdemesnek tartott értékek kiválasztását.

TÁRGYSZAVAK: jóllét, társadalmi egyenlőtlenség, életminőség, társadalmi mutatók

HOLKA LÁSZLÓ

18/2015

Milyen az élet az ön régiójában? A regionális és helyi jóllét mérése politikai döntéshozatalok alátámasztásához

How's life in your region? Measuring regional and local well-being for policy making

Paris, 2014, OECD Publishing

URL: http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/how-s-life-in-your-region_9789264217416-en

DOI: 10.1787/9789264217416-en

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) 2014. október 6-án közzétett kiadványa mind a központi, mind pedig a helyi közigazgatás döntéshozatalának elősegítésére hivatott. A szervezet által a jóllét mérésére szolgáló jelzőszámokat tartalmazó összeállítás elkészítését azzal indokolják, hogy az emberek jóllétét meghatározó tényezők jelentős hányada erős helyi kötődéseket mutat – mint

például a foglalkoztatás, a közlekedés, az egészségügyi ellátás elérhetősége, a környezet állapota, a közbiztonság. A nemzeti átlag által elfedett mutatókra támaszkodó, a lakóhelyi környezetet érintő helyi politikai döntések ennél fogva közvetve akár hozzájárulhatnak az országos jóllét növeléséhez is. Ennél fogva a nemzetközileg összehasonlítható kilenc jólléti dimenziót az OECD 34 tagországának 362 régiójában bemutató összeállítás elkészítését gyakorlati szempontok vezérelték. A jóllét terén meglévő különbségek esetenként nagyobbak lehetnek egy ország két különböző régiója között, mint két különböző ország között: példaként a munkaerő képzettségi szintjét említik, ahol Spanyolországban Baszkföld és Andalúzia között az eltérések meghaladják a Spanyolország és Svédország közöttieket. Nyilvánvaló, hogy az efféle eloszlások kiegyenlítése jelentős hatást gyakorol az általános jóllétre.

A közigazgatás különböző szintjein megvalósuló döntéshozatalra konkrét példákat idéznek. A hét esettanulmány az OECD *Milyen az élet az ön régiójában?* elnevezésű projektjében szereplők közül került ki, nevezetesen: Dél-Dánia, Észak-Hollandia, Olaszországban Róma tartomány és Szardínia, Mexikóban Morelos állam, Nagy-Britanniában Newcastle városa, végül pedig az USA fenntartható fejlődésre szövetkezett közösségeinek partnerei. Az egyes esettanulmányok önállóan szerepelnek az összeállításban; a mutatók alkalmazását a kiadvány harmadik fejezete foglalja össze, amelynek címe: *A jólléti intézkedések alkalmazása az eredményes regionális és városfejlesztési politikák érdekében*.

A regionális jólléti intézkedésekre tett kezdeményezések átfogó hozzáadott értéke az adatok, a politikák és a finanszírozás egyesítésében rejlik, amelyek végső célja a jobb helyi közösségek kialakítása. Elvileg ez a három összetevő összefügg, a valóságban gyakorta egymástól elkülönülten érvényesülnek, ami különösen a nemzeti szint alatt fordul elő. A jólléti mutatókat legtöbbször öndiagnózis jelleggel alkalmazzák; egyes régiók saját vonzerejük, területük élhetőségének feltárása érdekében, a halaszthatatlan tennivalók tisztázása végett csatlakoztak a kezdeményezéshez. Így Szardíniában a regionális tervezési központ a 2014 és 2020 közötti kohéziós politika irányának meghatározása érdekében folyamodott a jólléti indikátorokhoz: a régió Olaszországban a hatodik helyen áll a háztartások rendelkezésre álló jövedelme tekintetében, a 15,5%-os munkanélküliség jóval meghaladja a 10,7%-os országos átlagot, a foglalkoztatottaknak pedig mindössze 54%-a

rendelkezik legalább középfokú végzettséggel. Newcastle *Jóllét mint életstratégia* (The Well-Being for Life Strategy) elnevezéssel azért hirdetett programot, mert a foglalkoztatottsági ráta 10 százalékponttal elmarad az országos átlagtól (csupán 62,9%), a középfokú oktatásban részesültek aránya 52,3% (míg az országos 58%), és hasonlóan kedvezőtlen a születéskor várható élettartam is.

Akadtak kezdeményezések, amelyek a kormányoknak valamelyik égető társadalmi kérdés megoldására tett erőfeszítéseiből fakadtak. Hollandiában ilyen volt a közbiztonság állapota a nagyvárosokban, ami a „lakhatóság” hívószavával az 1990-es évektől jelen van a belpolitikában: a Holland Statisztikai Hivatal (Statistics Netherlands) bevette a bűnügyi adatfelvételekbe az áldozattá válástól és a bűnözéstől való félelemre, a bejelentésekre, a megelőzésre vonatkozó kérdéseket. A lakóközösségek felmérésekkel vizsgálták az életminőséget, majd a belügyminisztérium és az igazságügyi minisztérium a statisztikai hivatal részvételével 2007-ben egyesítette a közbiztonságra, az áldozattá válásra és a rendőrség tevékenységére vonatkozó kérdéseket.

A jólléti mutatók használata hozzájárul a beavatkozást igénylő területek árnyaltabb megismeréséhez, a szükséges intézkedések finomításához mind a szakpolitikákban, mind a térségi vonatkozásokban. Az összeállítást a tagállamok adatait tartalmazó táblázatok egészítik ki.

TÁRGYSZAVAK: jóllét, társadalmi változások, szociálpolitika

HOLKA LÁSZLÓ

19/2015

A „GDP és ami azon túl van” kezdeményezéshez kapcsolódó legutóbbi és várható fejlemények

Walter J. Rademacher: Recent and future developments related to „GDP and beyond”

Review of Income and Wealth, 2014. 1. sz. 18–24.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/roiw.12135/pdf>

DOI: 10.1111/roiw.12135

Az Eurostat főigazgatója az ISI konferenciáján bemutatta, miként illeszkednek a jólléti mutatók az Európai Unió statisztikai rendszerébe. A hagyományos makrogazdasági jelzőszámokat kiegészítő indikátorok alkalmazásában a kiindulópontot az Európai Tanács 2009. évi „A GDP és ami azon túl van: a haladás

mérése a változó világban” című közleménye képviselte. Statisztikai megvalósításán az Eurostat és a Francia Statisztikai Hivatal (INSEE) által együttesen gondozott projekt fáradozik, amely cselekvési tervet fogalmazott meg a 2020-ig terjedő időszakra. Az EU valamennyi tagállamának statisztikai hivatala munkatervébe iktatta a nyolc alapvető mutató és a három alárendelt indikátor méréséből álló együttes megfigyelését. Ismeretes, hogy az EU a tagállamok gazdaságpolitikáinak összehangolása érdekében egy *európai szemeszter* elnevezésű, az éves növekedési beszámolókat áttekintésére szolgáló egyeztetési mechanizmust működtet. Mivel egyértelmű, hogy az ennek alátámasztására szolgáló makrogazdasági jelzőszámok kiegészítésre szorulnak, az Európai Statisztikai Rendszer 2011-ben ötven olyan konkrét tervet körvonalazott, amelyeket az évtized végéig három témakörben szándékozik megvalósítani: az életminőség, a környezet fenntarthatósága és a háztartások jövedelmének, fogyasztásának és vagyonának eloszlása.

TÁRGYSZAVAK: életminőség, fenntartható fejlesztési célok, Európai Statisztikai Rendszer

HOLKA LÁSZLÓ

20/2015

Harcra kész? A szakszervezeti apátia keresztmetszeti vizsgálata Norvégiában

Ann Cecilie Bergené – Svenn-Erik Mamelund: Fit for fight? A Cross-sectional study of union apathy in Norway

Economic and Industrial Democracy, 2015. január 21. 1–21.

URL: <http://eid.sagepub.com/content/early/2015/01/21/0143831X14566889.full.pdf+html>

DOI: 10.1177/0143831X14566889

Az utóbbi évtizedekben a legtöbb fejlett ipari országban megfigyelhető a munkavállalók szervezethez tartozásának hanyatlása, ami számos megfigyelő szerint a szakszervezeti mozgalom válságát jelzi. Az apátia megállítására a szakszervezetek a tagok megtartására, új tagok toborzására irányuló stratégiákat dolgoztak ki – a kérdést elemzők szerint azonban ez nem elegendő, hogy eredményesen végezhesék tevékenységüket. Ha meg akarnak újulni, ha fenn kívánják tartani a szervezethez tartozás szintjét, úgy aktiválniuk kellene a passzív tagjaik nagyobbik hányadát. A norvég kutatópáros szerint a megújulás szakadatlan

figyelmet igénylő folyamat, nem tekinthető eredménynek.

A Norvégiában is jellemzőnek tartott szakszervezeti apátia a cikkben alkalmazott meghatározás szerint „a szakszervezeti ügye iránti érdektelenség, ezért a velük kapcsolatos kérdésekről alkotott vélemények hiányát jelenti.” A jelenség vizsgálatát a szerzők azzal indokolják, hogy a szakszervezetek intézményi hatalma kárpótolhatja, sőt, elfedheti egyre gyengülő szervezeti erejüket, és végül a német szakszervezetek sorsára juthatnak, amelyek „addig pihentek babérjaikon, amíg elvesztették minden kapcsolatukat a hétköznapi gondokkal”. A tanulmány két kérdésre keresi a választ. Az első: milyen a kapcsolat az egyes szakszervezeti tömörülések által alkalmazott eltérő stratégiák és tagjaik apátiája között; a másik, hogy miként függ össze az egyes tagok apátiája és a szakszervezet bizalmi feladatainak ellátására való hajlandóságuk.

A cikk elméleti része ismerteti a szakszervezetek által követett stratégiákat, a megújuláson fáradozó mozgalom kétféle (ideáltípusként felfogott) stratégiájára mutatva rá: a szolgáltató modellre és a szervezeti modellre. Az első esetében a tagok a befizetett tagdíj fejében a tisztségviselőktől szolgáltatásokat várnak el (és kapnak), vagyis nincs szükség tevőleges részvételükre (ez a „szolgáltatói” modell a nyugati világban a tartós gazdasági növekedés idején jól működött). A másik modell az önszegélyezés gyökereihez való visszatéréssel jellemezhető, és a tagoktól a szakszervezettel való azonosulást várja, valamint feltételezi részvételüket a tevékenységében („szervezői” modell). Az apátiát szokás a szakszervezeti kultúra következményeként felfogni: empirikus vizsgálatok tanúsága szerint a tagok elégedettsége, elkötelezettsége, részvétele annak a mértékétől függ, hogy a szervezet mennyire demokratikus módon értékeli hozzájárulásukat, mennyire törődik jóllétükről.

Norvégiában az érdekképviseleti rendszer háromoldalú modellje érvényesül; a szervezettség 1999 és 2011 között 55% körüli volt. Az országban négy, egymással versengő konföderáció tevékenykedik: a legnagyobb a mintegy 800 ezer munkást összefogó, 1899-ben alapított Landsorganisasjonen i Norge (LO); alternatív jelleggel, 220 ezer taggal jött létre 1977-ben az inkább szellemi foglalkozásúakat szervező Yrkesorganisasjonen Sentralforbund (YS), majd ebből vált ki 2001-ben 320 ezer szaktársal az Unió, amelynek társa a felsőfokú végzettségűeket összefogó, 1997-ben alapított Akademikernes.

A szerzők az YS megbízásából 2009 és 2012 között, a 18 és 68 év közötti munkavállalókon négy hullámban elvégzett országos reprezentatív felmérés eredményeit vetették többváltozós logisztikus regressziós eljárás alá (9857 fős minta). Az első kutatási kérdés megválaszolására az apátiát függő változóként alkalmazták, a másodikra független változóként. Az elemzéshez a kérdőívnek a szakszervezetekre is vonatkozó, magatartással is kapcsolatos tizenkét kérdésére, véleményértékelésére kapott válaszok alapján készítették egy indexet. A kérdések között előfordultak például: „Szakszervezete tagja-e a következő konföderációk valamelyikének?”, „A szakszervezetek fontos szerepet játszanak a béremelések kivívásában?”, „A szakszervezetnek fontos szerepe van az igazságos és egyenlő bérezés elérésében?”, „A szakszervezet konfliktusokat gerjeszt munkahelyemen?”. A cikk bemutatja a vizsgálat eredményeit, leszűrve a következtetést: a tagság apátiája, és nem a konföderációk maguk magyarázzák a szakszervezeti kötelezettségekhez való viszonyt, a „szervezői” modellbe sorolható szakszervezetek pedig jobban felkészültek arra, hogy leküzdjék tagjaik apátiáját.

TÁRGYSZAVAK: apátia, kötelezettség, demokrácia, felhatalmazás, tagság, szakszervezetek, Norvégia

HOLKA LÁSZLÓ

21/2015

Meggátolt akkulturálódás: tévhitek az európai bevándorlók körében

Andreas Zimmer – Thomas Soehl: Blocked acculturation: cultural heterodoxy among Europe's immigrants

American Journal of Sociology, 2014. 1. sz. 146–186.
URL: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/677207>
DOI: 10.1086/677207

A bevándorlók mely csoportjainak értékrendje tér el a legnagyobb mértékben a befogadó társadalom tagjai által hordozott kulturális értékektől, és mi ennek az oka? A szerzők a kérdést a European Social Survey (az Európai Bizottság által 2001-ben kezdeményezett, több hullámban zajló társadalmi felvétel) adatai alapján igyekeztek feltárni, 23 országban élő, csaknem százezer egyén és 305 bevándorló csoport értékválasztásainak vizsgálatával. Szemügyre veszik, vajon mi alakítja a bevándorlók kulturális beilleszkedésének folyamatát: a távolban kialakult

nyelvük vagy vallásuk (beleértve az iszlámot is), a szülőföldjükről importált eltérő értékrendjük, a nemzeteken átnyúló kapcsolatok ápolása (és ezzel a diaszpóra-kultúra), vagy pedig a befogadó országokban érvényesülő jogi vagy társadalmi hátrányok. A szerzők megállapítása szerint csak a jogi, vagy társadalmi szempontból hátrányos helyzetbe került csoportok tagjai térnek el szignifikáns mértékben a befogadó országokban tapasztalható, meghatározó értékektől. A bevándorlók első nemzedékénél ennek oka, hogy szülőhazájuk értékei jelentős mértékben eltérnek új hazájukétól. A hátrányos helyzetű bevándorlók gyermekei körében azonban feltűnnek a tévhitekhez köthető értékek, mivel beilleszkedési folyamatuk gátolt, a szülők nemzedékének értékei pedig részben fennmaradnak. Ezért a második nemzedéktől kezdve a kulturális értékek inkább válnak belső értékekké a társadalmi korlátok alakításában és szétfoszlatásában, sokkal inkább, mint hogy külső erőkként alakítanák ezeket.

TÁRGYSZAVAK: akkulturálódás, emigránsok, bevándorlók

HOLKA LÁSZLÓ

22/2015

Milyen sztereotípiák élnek a női és a férfi-szerepekről 2014-ben?

Carrine Burricand – Sébastien Grobon: Quels stéréotypes sur le rôle des femmes et des hommes en 2014?

Études et résultats, 2015. 907. sz. 1–8.

URL: <http://www.drees.sante.gouv.fr/IMG/pdf/er907.pdf>

Akár szakmai, akár családi, akár iskolai tevékenységek kerülnek szóba, a nők és a férfiak szerepére vonatkozó sztereotípiák maradandók, noha nem feltétlenül jutnak többségi álláspontra. Erre a következtetésre jutott a Francia Egészségügyi Minisztérium Kutatási, Tanulmányi, Értékelési és Statisztikai Igazgatósága (DREES) és az INSEE háztartás-statisztikai felvételével kiegészített véleménykutatás 2014 végén. A franciák többsége elveti azt a vélekedést, miszerint a két nem valamelyike felette állna a másiknak. Így például tíz megkérdezett közül kettőnél kevesebben vélekednek úgy, hogy a férfiak rátermettebbek a matematikai bizonyításokban, és mindössze 21% mondta, hogy a nőknek a háztartásban a helyük. Ugyanakkor a nemekhez hagyományosan kötődő szerepek esetében a szte-

reotípiák változatlanul erősek: a válaszadók fele szerint a nők ügyesebbek a gyermekek és az idősebb szülők ápolásában. Emellett 41% úgy tartja, hogy egy nő számára a szakmai tevékenység kevésbé fontos, mint egy férfinak. Végül tíz francia közül kilenc van azon a nézeten, hogy a fiúknak és a lányoknak egyforma nevelésben kell részesülniük, és csaknem minden második gondolja, hogy a lányok természetüknél fogva megfontoltabbak, míg a fiúk inkább szertelenek.

TÁRGYSZAVAK: nemi szerepek, sztereotípiák, társadalmi szerepek, nők, férfiak, társadalmi viselkedés

HOLKA LÁSZLÓ

Demográfia

23/2015

A népesség és a lakások számbavétele. Az ENSZ EGB-országok 2010 körüli népszámlálásainak gyakorlata

Measuring population and housing. Practices of UNECE countries in the 2010 round of censuses
New York – Geneva, 2014, United Nations. 1–230.

URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2013/Measuring_population_and_housing_2010.pdf

Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága (ENSZ EGB) Statisztikai Főosztálya által készített kiadvány áttekintést nyújt az EGB-régió (Európa, Közép-Ázsia és Észak-Amerika) országaiban végrehajtott, 2010 körüli (2005 és 2014 közötti) népszámlálások és lakásösszeírások módszereiről, és a különböző eljárások összevetéséről az Európai Statisztikusok Értekezlete (ESÉ) és az Eurostat által közösen kidolgozott ajánlásokkal. Az összeállítás alapjául az EGB 2013. évi online felvételének eredményei szolgálnak, amelyek az egyes országok 2010 körül alkalmazott népszámlálási gyakorlatára, valamint a 2020-as tervekre, elképzelésekre vonatkoznak. 2005 és 2013 között a régió ötvenhat országából ötvenegyben tartottak népszámlálást, háromban 2014-re tervezték, kettőben (Ukrajnában és Üzbegisztánban) pedig nem volt népszámlálás ebben a ciklusban. A kiadvány a felvételben részt vett ötvenegy ország válaszait mutatja be és értékeli szöveges és táblázatos összeállítás formájában.

Az első fejezet a népszámlálási módszerekkel, technikákkal, különféle műveleti és szervezeti kér-

désekkel foglalkozik, kiegészítve a teljes körűség, az adatminőség, a költségek, a hasznosság, a nehézségek és az eredmények problémaköreivel. A második az ESÉ ajánlásoknak való megfelelést az egyes országok népszámlálási kérdései, illetve változói szempontjából vizsgálja. A harmadik fejezet a 2010-es népszámlálási ciklus tanulságait veszi sorra, valamint azt, hogyan lehet ezeket felhasználni a 2020 körüli népszámlálások tervezéséhez.

2010-ben a korábbiaknál több ország követte a régióban az 1970-es évtizedben elkezdődött irányzatot a hagyományos, teljes körű helyszíni összeírásból a költségkímélő és hatékonyabb alternatív megoldások irányába történő áttérésre. Ezúttal több ország épített népszámlálása során a kizárólag adminisztratív forrásokból származó információra vagy a nyilvántartások és mintavételes összeírások adatainak kombinált felhasználására a hagyományos területi munka kiegészítése vagy helyettesítése céljából. Franciaország különleges, egyedi módszere a „gördülő népszámlálás”, amelyben az információkat egy évente változó (vagyis gördülő) népességi mintáról gyűjtik. Az Egyesült Államok ugyancsak új eljárást alkalmazott a 2010. évi népszámlálásakor: az alapvető demográfiai adatokat az Alkotmányban előírt, tízévenkénti teljes körű, területi felvétellel gyűjtötték, de ezt kiegészítették egy évenkénti mintavételes felvételből nyert részletesebb információval.

Számos egyéb innováció is előfordult, különösen az összeírás hatékonyságának javítása érdekében. Több ország alkalmazott GIS-módszereket a területi előkészítés során, internetes adatgyűjtést, kézben tartható készülékeket, laptopokat a hagyományos papír kérdőívek használatának helyettesítésére vagy minimalizálására, valamint automatikus adatrögzítési és kódolási eljárásokkal igyekezett csökkenteni az adatfeldolgozási hibákat.

Ugyancsak az első fejezet foglalkozik a népszámlálás irányításának általános vonatkozásaival. Ide tartozik a már említett nagyszámú váltás a hagyományos adatgyűjtési módszerekről az alternatív eljárások egyes fő műveleti szempontjaira, mint például a jogi háttér, a kommunikáció és reklámtevékenység, a biztonság, a bizalmas adatkezelés, az adatszivárgás megakadályozása, az adatközlés, a dokumentáció, a metaadatok és az archiválás. Jelentős figyelmet érdemelnek a népszámlálási műveletekhez tartozó technológiai szempontok, valamint egyre fontosabbá válnak a költségek, hasznok és a minőség egymással összefüggő kérdései. A fejezet végül áttekinti a korszerű népszámlálásokkal járó

néhány problémát, egyúttal kiemelve a 2010-ben elért főbb sikereket.

A második fejezet az EGB által végzett felmérésekben kapott válaszok alapján áttekintést nyújt a régió országainak gyakorlatáról a 2010 körüli népszámlálások során feltett kérdésekre vonatkozóan. Itt nem csupán az adott változók használatát vizsgálják, hanem azt is, hogy az országok milyen mértékben követték az ESÉ–Eurostat-ajánlások fogalmait és definícióit, valamint az egyes változóknál ajánlott osztályozásokat. Egyes esetekben, ahol egy-egy ország válasza a felmérés valamely kérdésére nem volt egyértelmű, illetve kifejezetten ellentmondást tartalmazott, a vizsgálat készítői lehetőség szerint a népszámlálási kérdőíveket hívták segítségül, vagy kiegészítő kérdéseket tettek fel.

A harmadik fejezet a 2010-es népszámlálások tanulságait és az országok következő ciklusra vonatkozó terveit tekinti át. Általános észrevétel, hogy a népszámlálás és lakásösszeírás soha nem tökéletes, mindig fordulnak elő hibák, illetve téves gyakorlatok. A teljes népszámlálási folyamat kritikai értékelése nem egyszerűen azért fontos, mert tájékoztatást nyújt az adatok megbízhatóságáról, hanem arra is lehetőséget ad, hogy a tanulságok alapján a későbbi népszámlálási műveletek kialakítása és megtervezése során figyelembe vehető legyen.

Ennek megfelelően az ESÉ 2020-ra vonatkozó népszámlálási ajánlásainak kialakításához az EGB által végzett felmérés válaszokat várt az országoktól a szélesebb nemzetközi közösséget is érdeklő, legfontosabb népszámlálási tapasztalataikról és tanulságokról. A fejezet a legfontosabb üzeneteket emeli ki az országok válaszai alapján, majd továbbgondolva ezeket útmutatást ad, hogyan lehet a tanulságokat a következő népszámlálási ciklusra vonatkozó tervek kialakításához felhasználni, ha majd az országok eljutnak az ilyen tervek előkészítésének fázisához.

TÁRGYSZAVAK: népszámlálás, népszámlálási módszerek, népszámlálási ajánlások, nemzetközi összehasonlítás, ENSZ EGB, ESÉ, Eurostat

RÓZSA GÁBOR

24/2015

Kapcsolódások létrehozása: egy transzdiszciplináris családtudomány felé

Libby Balter Blume: Making connections: Toward a Transdisciplinary Family Science

Journal of Family Theory & Review, 2014. 1. sz. 1–4.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ift.r.12035/abstract>

DOI: 10.1111/jftr.12035

A folyóirat tematikus száma a családkutatást, család-történetet alapvetően új szemszögből közelíti. A kiindulópontot a társadalomtudományok között nagy hagyományokkal rendelkező interdiszciplinaritás jelenti, szemben azokkal a nézetekkel, amelyek szerint a családkutatás teljesen külön álló terület (famológia).

A szerkesztői bevezetőben pontos képet kapunk arról, miért is szükséges az egyes tudományágak eredményeinek megosztása a családkutatás segítése, fejlesztése érdekében. A megszerzett tudás fejlesztéséhez elengedhetetlen a diszciplínák közötti együttműködés. Arra is kitér, hogy milyen szintű legyen ez a kooperáció. Alapvetően három, egymástól eltérő módszer áll rendelkezésünkre: interdiszciplinaris, multidiszciplinaris, illetve transzdiszciplinaris szempontok szerint kezdetünk egy kérdés vizsgálatához. A bevezető ezek közül egyértelműen a legutolsót tartja a legmegfelelőbbnek, hiszen csak e metódus során egyesítik eredményeiket az egymással együttműködő kutatók, és alkotnak valami újat, ami akár egy új tudományterület alapköve is lehet.

A szerző a társtudományok, illetve a különböző tudományágak közötti együttműködéssel kapcsolatban megjegyzi, hogy ebben az oktató- és kutatóhelyek mellett kiemelt szerepet kell vállalniuk a tudományos folyóiratoknak is. A múltira visszatekintve ez egyáltalán nem tűnik egyszerű feladatnak, hiszen itt nem pusztán egy adott országon belül létrehozandó, új megközelítésű, transzdiszciplinaris tudásról van szó, hanem a tudományágak nemzeti eredményeinek, kutatásainak nemzetközi megosztásáról, egyesítéséről és felhasználásáról.

Alapvetően ugyanazokat az eszközöket lehet bevetni az említett folyamat hatékonyabbá tétele érdekében, mint amelyeket az interdiszciplinaritás első képviselői is hangoztattak. Fontos a tudásmegosztás, amely nélkül komoly együttműködés nem képzelhető el, illetve összefoglaló cikkek írására is szükség van, amelyek érthetőbbé, könnyen kezelhetővé tennék a több tudományág eredményeit is bemutató publikációkat.

E javaslatok mellett a szerző/szerkesztő megemlíti a „diszciplinaris pluralizmus” fogalmát, valamint bemutatja a módszer alkalmazását is. Elsőként a tudományos kutatás tárgyát kell meghatározniunk

(például családtörténet), ezt követően tehetjük fel kérdéseinket, amelyek az egyes tudományterületek (pszichológia, szociológia, gazdaság, történelem stb.) szempontjából vizsgálják kutatásunk tárgyát. A végső fázisban pedig olyan elméleti-módszertani kérdéseket tehetünk fel, amelyek már több tudományterület nézőpontját vegyítik, így adva lehetőséget egy adott kérdéskör teljesen új szemléletű elemzéséhez.

A szerkesztő érezhetően pozitívan viszonyul az interdiszciplinaris tudás megteremtésének lehetőségéhez; úgy gondolja, hogy leküzdhetőek a tudományok közti határok, nézet- és gondolkodásbeli különbségek. Ennek ellenére természetesen említést tesz azokról a nehézségekről (eltérő tudományos nyelvezet, különböző látásmód, úgynevezett „más tudomány, más kultúra” nézet), amelyek már a korábbi évszázadok során is gátat vetettek a tudományok közötti együttműködésnek.

A Journal of Family Theory & Review 2014. márciusi száma éppen azért tekinthető különleges kiadásnak, mert Blume egy tudományterület (családtörténet, családkutatás) érdekében „mozgósította” diszciplínák egész sorát (szociológia, politikatudomány, jog, filozófia, irodalom, kommunikáció stb.), hogy megmutassa: a különböző tudományterületek képviselői képesek közös munkát folytatni és eredményeket felmutatni egy, az övékhez csak részben köthető kutatási területtel kapcsolatban.

A kiadványszám nyolc cikke négy témát mutat be, és a már említett tudományok képviselői párokban dolgozva kísérelték meg a Blume által (is) vizionált transzdiszciplinaris családtudomány megvalósítását. Négy szakértői kommentárt is olvashatunk.

Az első két cikk az élettörténet-elmélet és a statisztika keresztezésének lehetőségeit vizsgálja. A szerzők szerint ez által elemezni lehetne az emberi fejlődésre nagy hatást gyakorló szociális és biológiai tényezőket.

A következő két írás azokra a társadalmi változásokra koncentrál, amelyek befolyásolják a családok életét. A szerzők szót ejtenek mikro- és makroszintű demográfiai elméletekről, termékenységről, illetve a család és a politikához fűződő viszony kapcsolatáról is.

Ezt követően az apaság szociális értelmezése, változása kerül a középpontba. Szerepelnek a változó egészségügyi etika mellett a törvények is, valamint kiemelendő a „többszülős” családmodell-elmélet, amelynek vizsgálata rendkívül érdekesnek ígérkezik.

Az utolsó szerzőpáros a nyelvi és kulturális narratívák házasságra, családra gyakorolt hatásait vizsgál-

ja. Itt a családi identitás megváltozásáról, a különböző helyzetű (válás utáni, örökbefogadó, mostoha) családok elméleti háttéréről, illetve a modern házasságok szociális háttéréről olvashatunk.

A szerkesztő által elindított speciális szám várhatóan nem az utolsó próbálkozás a valódi transzdiszciplináris tudás megteremtése felé. Ugyanis ahhoz, hogy ezt valóban elérjük, nem elegendő pusztán az egyes tudományágak közti elmélet- és munkásságbeli (azaz publikációs) együttműködés. A különböző tudományok és eredményeik egyesítése, integrációja csak magasabb szintű, a kutatások, kutatók összehangolt munkájára is kiterjedő, közös gyakorlati tevékenység révén válna lehetővé. Ezáltal nem csak Blume „valódi transzdiszciplináris családtudományát” lehetne életre hívni, hanem az egyes diszciplínák is sokrétűbb, szerteágazóbb ismereteket tennének szert.

TÁRGYSZAVAK: családtudomány, transzdiszciplinaritás, társadalomtudományok

HORVÁTH BALÁZS

25/2015

A családmodell átalakulásának demográfiai perspektívái

Suzanne M. Bianchi: A demographic perspective on family change

Journal of Family Theory and Review, 2014. 1. sz. 35–44.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jftr.12029/abstract>

DOI: 10.1111/jftr.12029

Család és állampolgárság a politikaelmélet és a politikatudomány szemszögéből

Brian Duff: Family and citizenship in political theory and political science

Journal of Family Theory and Review, 2014. 1. sz. 45–59.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jftr.12027/abstract>

DOI: 10.1111/jftr.12027

Megjegyzések a politikatudománnyal, a demográfiával és a családpolitikával kapcsolatban

Shirley Zimmermann: Reflections on political science, Demography, and family policy

Journal of Family Theory and Review, 2014. 1. sz. 60–61.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jftr.12034/abstract>

DOI: 10.1111/jftr.12034

A folyóirat e száma újszerűségével és a kutatási téma megközelítési módjának fejlesztésével kívánt hatást gyakorolni a transzdiszciplinaritás jelenlegi helyzetére. Több tudományterület művelőit fogta össze, hogy közösen dolgozzanak egy konkrét kutatási terület – a családtudomány – előbbre vitelén a tárgy új, eddig még nem vizsgált szempontok szerinti megközelítésével. A szám négy szekcióra osztható, mindegyikhez két tanulmány és az azokat összefoglaló kommentár tartozik. Az alábbiakban ezek közül egyet mutatok be.

Az általam választott részben a szerzők a demográfia, illetve a politikatudomány és politikaelmélet képviselőiben vizsgálják a család mint társadalmi intézmény változásának hatásait saját kutatási területükre vonatkozóan. Ezzel nemcsak fejlesztik a tudományok közötti transzdiszciplináris együttműködést, hanem az adott tudományterület látómezejét is szélesítik.

Az elsőként említett cikk szerzője – a demográfiai elemzésekhez hasonlóan – az egyénszintű (mikró) döntések (például gyerekvállalás, házasság) makroszintű népesedési következményeit elemzi, különösen a termékenységre és annak megváltozására vonatkozóan. Részletes áttekintést olvashatunk a különböző elméletekről, többek között a klasszikus demográfiai átmenetről, valamint az úgynevezett „második demográfiai átmenetről” is. A szerző a demográfiai adatgyűjtések nélkülözhetetlenségéről is szót ejt, amelyek szerepét a családmodell átalakulásának bemutatásában meghatározónak tartja. Ezek alapján lehet levonni azokat a következtetéseket, amelyek a házasságban illetve a termékenységben bekövetkezett változások okaira magyarázatként szolgálhatnak. E magyarázatokat is alapos és összeszedett elemzés kíséri. Külön említést érdemel Arland Thornton elmélete (2005), amely szerint a társadalmi-technológiai fejlődéssel párhuzamosan csökken a termékenység („fejlett idealizmus”).

A tanulmány külön fejezetben foglalkozik az Egyesült Államok egyedi családmodell- és családkutatási problémáival. Utóbbival kapcsolatban kimondottan Amerika-specifikus megközelítésekről és elméletekről is olvashatunk (családi életciklus-elmélet,

POSSLQ¹). A posztindusztriális vagy modern család kialakulásának, és a hagyományos családmódel globális háttérbe szorulásának bemutatása mellett, szintén külön kitér a legfontosabb amerikai család tudományi kérdésekre is (társadalmi osztálykülönbségek a termékenységet illetően, „többpartneres termékenység”, élettársi kapcsolatok törékenysége stb.).

A cikk, részletességének köszönhetően, nagy segítséget jelent a rendkívül alacsony termékenységi szint okainak felderítésében, tisztázásában és megértésében. Emellett több hasznos felvetést is tartalmaz világunk termékenységgel és családdal kapcsolatos problémáival (a házasság háttérbe szorulásával, a rokonsági kapcsolatok meggyengülésével), illetve a lehetséges kutatási témákkal (az elköteleződés kérdésével, a társadalom korösszetételével és a társadalomszerkezettel) kapcsolatban.

A csoporthoz tartozó második írás a családdal, és az állampolgársággal kapcsolatos főbb politikaelméleti-politikatudományi nézeteket mutatja be. Az előző cikkhez hasonlóan, e tanulmány apropóját is a családszerkezet átalakulásának, a családi élet megváltozott ritmusának okai jelentették. Európa mellett az Egyesült Államokban és különösen annak politikai életében vált központi kérdéssé ez a téma, ez pedig megkövetelte a politikaelmélet részéről a család kutatásban való aktívabb részvételt.

A bevezető részben a politikatudomány és a politikaelmélet eltérő család megközelítéséről olvashatunk. Fontos különbség a kettő között, hogy míg az előbbi jobban fókuszált a közvéleményre, a párt-szimpatiára, vagy a politikai retorikára utóbbi inkább a politikai jogok és kötelezettségek természetére volt kíváncsi. A szerző ezzel kapcsolatban jegyzi meg, hogy az amerikai családmódelben, családszerkezetben bekövetkezett változások eredményeként a politikai célzatú társadalmi azon belül családkutatásoknak kimondottan a család és a politika viszonyára kell helyezniük a hangsúlyt. Ez azért fontos, mert az új vagy átalakuló családmódel vizsgálatára hasznos adalékkal szolgálhat a bonyolultabb társadalmi-politikai, szociális kérdések, problémák felderítéséhez, megértéséhez, valamint megoldásához is.

¹ Egy 1977-ben megalkotott rendszer, amely a korábbi életciklus-elmélet (1947) helyét vette át az amerikai családkutatásban. Alkalmazása biztosította az új, a hagyományostól eltérő családmódel elterjedése ellenére is a releváns adatokhoz való hozzáférést. A mozaikszó jelentése: Persons of the Opposite Sex Sharing Living Quarters. (Nagyjából: az egy háztartásban élő különböző nemű személyek).

A kérdés vizsgálatát történeti áttekintés vezeti be, amelyben az ókori gondolkodók nézetein kívül az újkor (Locke, Filmer), illetve napjaink (Habermas) legismertebb tudósainak, kutatóinak véleményét ismerhetjük meg a család és politika viszonyáról. A tanulmány ezt követő részében a család és a politika kapcsolatát vizsgáló három meghatározó elméletről olvashatunk, külön a politikatudomány, külön a politikaelmélet megközelítésében. A szerző mindhárom módszer esetében részletesen bemutatja az általa vizsgált szakirodalmat, az ismertebb kutatók álláspontját, valamint kutatási eredményeiket is.

Elsőként az úgynevezett „arisztotelészi” módelről olvashatunk. E nézet képviselői szerint a politika és a család két, egymástól eltérő társadalmi szinten mozog, amelyek közül a politika a magasabb rendű, így annak helyes működéséhez biztosítani kell függetlenségét a családdal kapcsolatos kérdések, nézetek befolyásától. Ennek fényében érthető, hogy miért nevezték el „család versus politika” módelnek.

Ezzel szemben az úgynevezett „anti-arisztotelészi” módel bevonja a politika világába a családot, családi életet érintő kérdések körét is, annak érdekében, hogy az azokra adott lehetséges válaszok segítséget nyújtsanak az egyes politikai célok elérésében.

A család–politika-viszony harmadik elemzési módja a pszichoanalitikus módszer. Az alapfeltevés szerint a családi élet, illetve annak minősége jelentős hatással van a későbbi felnőtt személy politikához és állampolgársághoz való viszonyára. Éppen ezért a követendő (helyes) politika szempontjából rendkívül fontosak azok a kutatások, amelyek a különböző típusú, eltérő tapasztalatokkal rendelkező családok hatalomhoz, autonómiához és az állampolgársághoz való viszonyáról, valamint a modern család kialakulásának lehetséges politikai következményeiről tájékoztathatnak.

A cikkíró a három megközelítésmód közül egyértelműen a legutolsó mellett teszi le a voksát, hiszen ennek segítségével megjeleníthetővé válik család és politika kapcsolata, ami előfeltétele kell, hogy legyen a család politikai jelentőségére vonatkozó feltételezések, következtetések megállapításának.

Az itt bemutatott két cikket értékelő kommentár elsősorban a családnak mint a társadalom legkisebb egységének a függetlenségére, és éppen ezért a politika számára is meghatározó szerepére hívja fel a figyelmet. Emellett pozitívként értékeli, hogy a tanulmányok szerzői valóban bebizonyították: a különböző tudományterületek képesek közösen

együttműködve, kölcsönösen használható információk és elméletek előállítására.

TÁRGYSZAVAK: családemográfia, transzdiszciplinaritás, állampolgárság, politikatudomány, családkutatási modellek, Amerikai Egyesült Államok

HORVÁTH BALÁZS

26/2015

A kétgyermekes családeál továbbélése Európában

Tomáš Sobotka – Éva Beaujouan: Two is best? The persistence of a two-child family ideal in Europe *Population and Development Review*, 2014. 3. sz. 391–419.

URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1728-4457.2014.00691.x/pdf>

DOI: 10.1111/j.1728-4457.2014.00691.x

Különbözik-e az alacsony termékenyséű országokban az ideális családnagyság a tényleges termékenységi trendektől? Az utóbbi évtizedek felmérései azt mutatják, hogy a családeál az utánpótlási szint körül stabilizálódott. A tartósan alacsony termékenységi mutatók a születések csökkenő spiráljához, a népesség gyors öregedéséhez, a fiatal generációk romló gazdasági lehetőségeihez, végül az ideálisnak tartott családnagyság csökkenéséhez is vezetnek. Ugyanezt eredményezheti a családok és egyéb társas kapcsolatok fokozódó instabilitása, valamint a társ nélküli lét hosszúsága, különösen az ilyen helyzetet megélt fiatal korosztályok esetében.

A szerzők harminchét európai ország 1979 és 2012 között végzett százhatvannyolc felvételét elemezték. Az ideálisnak tartott átlagos családnagyság az 1979 és 1983 közötti 2,53-ról 2008–2012-ben 2,21-re esett vissza, és kissé megerősödött a kétgyermekes családeál dominanciája. Az 1980-as évtized során a kétgyermekes ideál uralkodóvá vált egész Európában, és ez a legutóbbi időig fennmaradt. A válaszadók több mint 60%-a ezt tartotta ideálisnak, kivéve Nyugat- és Észak-Európa néhány országát, ahol az arány némileg alacsonyabb volt.

Franciaországban a kétgyermekes ideál enyhe többsége mellett viszonylag sok nő kívánt három gyermeket, míg igen kevesen voltak az egy gyermeket vagy a gyermeknélküliséget ideálisnak tartók. Spanyolországban – más dél-európai országokhoz hasonlóan – a trend a 2,0 átlagos családnagyság elérése, a nagyobb családra vágyó nők számának jelentős visszaesése, a kisebb családnagyságot óhaj-

tók számának növekedése. Portugáliában, Olaszországban és Görögországban ez valószínűleg a gazdasági visszaeséssel is összefügg. A Cseh Köztársaságban a kétgyermekes ideál már 1990-ben meghatározó volt, csupán a nők 20%-a preferálta a három- vagy annál több gyermekes családnagyságot. Ez utóbbi 2011-re jelentősen csökkent az egygyermekes modell javára. A németajkú országokban hagyományosan alacsony a termékenység. Németország nyugati felében az 1979. és 2011. évi felvétel egyformán 2,1-es átlagos családnagyság preferenciát mutatott ki, valamint ugyancsak azonos, 67% volt a kétgyermekes ideált választók aránya. Svájcban az alacsonyabb családnagyság-ideál trendje figyelhető meg, egyre kevesebb három vagy több gyermeket kívánó nővel, ugyanakkor – Ausztriától és Németországtól eltérően – az egy gyermekre vagy gyermektelenségre törekedők száma szinte jelentéktelen.

Európa egyre több, az 1,6-os vagy alacsonyabb teljes termékenységet elért országában az átlagos családméret ideálja 1,95 és 2,15 közé esett vissza. Hasonló értéket mutat a férfiak termékenységi ideálja is az országok többségében, például a 2011. évi Eurobarométer felvétel szerint.

A kétgyermekes családeál egyébként nem kizárólag európai jelenség, hanem megtalálható például Kanadában, az Egyesült Államokban, Ausztráliában, Japánban, Dél-Koreában, Tajvanon, valamint Ázsia és Latin-Amerika számos országában is.

A vizsgálatok jelentős eltérést állapítanak meg az egyszerű reprodukcióhoz közeli termékenységi ideálok és az ennél alacsonyabb tényleges termékenység között az európai társadalmakban: az EU-ban például 1,7 az 1972-ben született nők befejezett termékenységi mutatója, míg a legutóbbi adatok szerint a családok ideálisnak tartott gyermekszáma 2,2. A preferenciák és végeredmények közti különbség okai között szerepelnek a karriervágy, a szabadidő vágya, a megfelelő partner vagy az egyetértés hiánya, a házasságok és párkapcsolatok felbomlása, a foglalkoztatási és gazdasági körülmények nehézségei, a gyermeknevelés és munkavállalás egyeztetésének problémái, egészségi vagy terméketlenségi problémák.

Figyelemreméltó az európai kétgyermekes családeál elterjedése és tartóssága. A termékenységi ideálokat és preferenciákat befolyásoló tényezők, mint a vallásosság, a munkanélküliség és munkaerőpiaci pozíció, a társ nélküli élet megtapasztalása, a testvérek száma és termékenysége, valamint a családok fokozódó instabilitása ugyanis erodálhatná ezt az ideált a társadalom szekularizációja, a tényleges családnagyság csökkenése, az egyre több nő munka-

vállalása, a foglalkoztatás bizonytalansága és a bizonytalan családi helyzetben felnövő egyre több gyermek miatt.

A gyermektelenséget azonban gyakran extrém és illogikus választásnak tekintik, amely a népeség következő generációjának eltűnését is eredményezheti. A gyermekvállalás okaira vonatkozó vizsgálatok számos tényezőt találtak a gazdasági motivációktól az ösztönzés és öröm kategóriáig. Számos érv létezik, hogy egyéni szempontból miért előnyös az egy gyermek, az alábbiakban viszont olyan tényezőket mutatunk be, amelyek az alacsony termékenyséű országokban egynél több gyermek vállalására ösztönözhetnek.

- Sokakat ösztönöz az a lehetőség, hogy mindkét nemből legyen gyermekük. Minőségileg különböző tapasztalatot várnak egy fiúval, illetve egy lánnyal való foglalkozástól.
- Számos negatív sztereotípiát kapcsolódik az egykékhez, akiket gyakran elrontottnak, önzőnek, uralkodó hajlamúnak és veszekedőnek tartanak.
- Sok szülő fontosnak tartja, hogy első gyermekének társat, testvért adjon, akivel majd együtt lenni, játszani, civakodni és egymást segítve fejlődni tud.
- Ma is fennáll annak a lehetősége, hogy az egyetlen gyermek meghal vagy súlyos sérülést szenved, ami befolyásolhatja az aggodalmas vagy az ilyen helyzetben lévő családokat ismerő szülők döntését. Hasonló a helyzet, ha a gyermek nem felel meg a szülői elvárásoknak, mivel problémás, kimarad az iskolából, beteges, kábítószert fogyaszt, erőszakos stb.
- Európában és számos más országban a kétgyermekes modell széles körben elfogadott normává vált több generáció és társadalmi csoport számára.
- Az adatszolgáltatókat befolyásolhatja jelenlegi vagy eredeti családjuk nagysága is.

Mivel azonban az ideálokat részben téves, negatív sztereotípiák vagy erodálódásra képes, esetleg feltételezett társadalmi normák határozzák meg, a kétgyermekes családeál jelenlegi dominanciája nem feltétlenül fog fennmaradni az egész európai kontinensen, sok országban figyelhető meg az egy gyermekes modellt preferáló nők növekvő aránya. Nyitott kérdés, hogy ez tovább terjed-e kontinensünkön.

TÁRGYSZAVAK: családmódel, családnagyság, termékenység, gyermekszám, nemzetközi összehasonlítás, Európa

27/2015

Van-e hasonlóság az élettársi kapcsolatban és a házasságban élő szülők között? A második fogamzás valószínűsége a párkapcsolat jellege szerint az Amerikai Egyesült Államokban és Európában

Brienna Perelli-Harris: How similar are cohabiting and married parents? Second conception risks by union type in the United States and across Europe *European Journal of Population*, 2014. 4. sz. 437–464.

URL: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10680-014-9320-2#page-1>

DOI: 10.1007/s10680-014-9320-2

A születések számának növekedése az élettársi kapcsolatok esetében az Egyesült Államokban és Európa országaiban arra utal, hogy a gyermekvállalás szempontjából az élettársi kapcsolat és a házasság hasonlóbbá vált. Keveset tudunk azonban az első szülést követő további gyermekvállalásokról. A tanulmány a tizenöt országban folytatott, összehangolt párkapcsolat- és termékenységtörténeti felvételek adatait felhasználva, a párkapcsolatban élő nők második élveszületését eredményező fogamzás valószínűségével foglalkozik. Az eredmények azt mutatják, hogy azoknak a nőknek, akik az első szülést követően továbbra is élettársi kapcsolatban maradnak, a kelet-európai országokon kívül mindenütt sokkal kisebb esélyük van a második fogamzásra, mint a házasságban élőknek, figyelembe véve még a házasság időtartamát, a válásokat, az anya életkorát az első szüléskor és az iskolai végzettséget is. Összevont modellek szerint a második fogamzás előfordulásának különbsége a párkapcsolat jellege szerint igen eltérő Kelet- és Nyugat-Európa között. Ugyanilyen modelleken, amelyek tartalmazznak egy mutatót az élettársi kapcsolatok elterjedtségéről, az is kimutatható, hogy amikor ritka az első szülés az élettársi kapcsolatokban, az ilyen kapcsolatban élő nők második fogamzásának valószínűsége sokkal kisebb, mint a házasságban élő nőkné. Ahol az élettársi kapcsolatokban nő az első születek száma, a második fogamzás esélyének különbsége az élettársként, illetve házasságban élő nők között csökken. Ha azonban tovább nő az első születek aránya az élettársi kapcsolatokban, a különbség ismét növekszik, vagyis a két párkapcsolati forma nem válik egyenértékűvé a további gyermekvállalások szempontjából. Ugyanakkor a szerző azt is megállapítja, hogy Észtország kivételével az

első szülés után házasságot kötő nők második fogamzásának esélye hasonló azokéhoz, akik már házasságban születték meg első gyermeküket, azaz a házasságkötés és szülés sorrendje nem befolyásolja olyan mértékben a termékenységet, mint magának a házasságkötésnek a ténye.

TÁRGYSZAVAK: fogamzás, gyermekszülés, élettársi kapcsolat, termékenység, párkapcsolatok, Amerikai Egyesült Államok, Európa

RÓZSA GÁBOR

28/2015

A házasság időtartama és a válás közti összefüggés: Hetedéves kísértés vagy élethossziglani kísértés?

Hill Kulu: Marriage duration and divorce. The seven-year itch or a lifelong itch?

Demography, 2014. 3. sz. 881–893.

URL: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs13524-013-0278-1>

DOI: 10.1007/s13524-013-0278-1

Korábbi tanulmányok már rámutattak arra, hogy a válás veszélye legkevésbé az első hónapokban fenyegeti a házasságokat, ezt követően ez az esély emelkedni kezd, majd a csúcspont elérése után hanyatlásba fordul át. Egyes kutatók szerint a válási kockázat által felvett növekvő-csökkenő mintázat tökéletesen illeszkedik az úgynevezett „seven-year itch”, azaz a korábban említett hetedéves elmélethez. A másik oldal viszont úgy gondolja, hogy ez az eredmény nem állja meg a helyét, mégpedig a nem megfigyelt heterogenitás (*unobserved heterogeneity*) jelensége miatt. Ez a megnevezés tulajdonképpen a vizsgálatból kimaradt, kihagyott, nem megfigyelt magyarázó változókat takarja, amelyek hiánya – a kutatók szerint – hibás modellspecifikációt eredményezett.

Az ismertetett tanulmányban Hill Kulu demográfus professzor a fenti vita végére próbál pontot tenni azzal, hogy új változókkal kiegészítve végzi el a válás és a házasság időtartama közötti kapcsolat vizsgálatát.¹

¹ A szerző a következő változók függvényében vizsgálta a válási kockázatot: a házasság időtartama, a házasság sorrendben elfoglalt helye, a házastársak életkora a házasságkötés időpontjában, a nő anyanyelve (finn vagy svéd), a párok iskolai végzettsége, a férj feleséghez viszonyított relatív életkora, gyermekszám, a legfiatalabb gyermek életkora.

A szerző a kutatásához használt adatállományt a Finn Longitudinális Termékenységi Regisztert felhasználva állította össze. A mintába az 1945 és 1983 között született finn nők véletlenszerűen kiválasztott 10%-a került be, ennek megfelelően Kulu 74 441 nő igen részletes adataival dolgozhatott. A vizsgálat kiterjedt a mintában lévő nők minden olyan házasságára, mely 1967 és 2000 között kötött, legyen az első, második, vagy „többedik” házasság. A kutatásba így összesen 81 025 frigy került be, ezek 92%-a első házasság volt. Az elemzéshez Kulu többszintű eseménytörténeti modellt alkalmazott, időtől független (*time-constant*) és dinamikus (*time-varying*) magyarázó változókkal.

A kiinduló vizsgálatban a válási kockázatot a házasság időtartama, illetve a házasság sorrendben elfoglalt helye szerint vette górcső alá. A kapott eredmény által kirajzolódott minta illeszkedett a korábbi kutatások eredményéhez, tehát a házasság felbontásának rizikója az első három évben jelentősen nőtt, az ötödik évben érte el a csúcspontot, majd csökkenni kezdett. Az is kiderült továbbá, hogy a nők válási hajlandósága csekélyebb az első házasságuk esetében, de a második, harmadik házasságban már bátrabbak ebben a tekintetben.

Kulu az új változók bevonásával további következtetésekre is jutott, mint például, hogy nagyobb eséllyel válnak el az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező párok, azok a párok, ahol a feleség idősebb, mint a férj, továbbá nagyobb a valószínűsége a házasság zátonyra futásának ott, ahol a nő finn anyanyelvű.

A gyerekek kérdésében a szerző arra a megállapításra jutott, hogy a válás kockázata meglehetősen alacsony a terhesség alatt, illetve a gyermek két éves koráig, de a gyermek életkorával párhuzamosan a különválás esélye is növekszik. Különbség mutatkozik abban a tekintetben is, hogy a gyermekáldásra az élettársi kapcsolat során, vagy a házasság megkötése után kerül-e sor. Jelentősen magasabb a rizikó, ha a hivatalos házasságkötést megelőzte egy élettársi kapcsolat és/vagy a gyermek megszületése.

Ahogy az a fentiekből kitűnik, Kulu a meglévő mintán többféle vizsgálatot végzett, más-más változók bevonásával. A kapott eredményekből szerinte egyértelműen leszögezhető, hogy történt ugyan némi változás a válási kockázat által felvett alakzatokban, de a növekvő-csökkenő mintázat minden esetben megmaradt, tehát a vizsgálat eredménye alátámasz-

totta a témával kapcsolatos korábbi kutatások eredményeit.

Többen elfogadták a professzor eredményeit, de a tanulmány fogadtatásába némi kritikai felhang is vegyült. Néhányan azt kifogásolták, hogy a vizsgálatban nincs semmiféle információ arra nézve, hogy a házaspárok a házasságuk előtt mennyi ideig éltek élettársi kapcsolatban egymással. A szerző szerint az 1945 előtt született nők nagy részének a házasság volt az első tényleges életközössége, de az 1980-as és 1990-es években kötött házasságokat átlagosan egy két-hároméves együttélési periódus előzte meg. Ha azonban a „boldogító igen” kimondásától számítjuk a kockázati periódust – ahogyan ezt Kulu is tette –, akkor első látásra úgy tűnhet, hogy a párkapcsolatok valójában hosszabbak, mint ahogy azt a kutatási eredmények mutatják. Fontos szempont azonban, hogy Finnországban a válási procedúra viszonylag hosszadalmas folyamat. A válókereset benyújtása – ami tulajdonképpen már a házasság végének tekinthető – és a válás törvényes kimondása között van egy úgynevezett újragondolási időszak, sőt, 1987 előtt a válni szándékozó párokat arra is kötelezték, hogy egy évig külön éljenek egymástól. Így a házasság valójában már a válás törvényes kimondása előtt néhány évvel véget ér. Kulu szerint ez a néhány év ellensúlyozza az esküvőt megelőző élettársi periódust, ily módon ez nem vezethet a modell félreértelmezéséhez.

Összességében elmondható, hogy a kapott eredmények nem támasztották alá azt a vitát gerjesztő hipotézist, mely szerint a válási kockázat által felvett növekvő-csökkenő mintázat a hibás modellspecifikáció eredménye. Épp ellenkezőleg: új változók bevonásával végzett vizsgálatok is azt mutatták, hogy a házasság felbomlásának esélye az első néhány évben a maximum eléréséig növekszik, ezután pedig csökken.

Kulu szerint további kutatási lehetőségek is rejlenek a témában. Érdekes lenne megvizsgálni például, hogy a házaspárok korának előrehaladtával hogyan változik a házasságok befejezésének valószínűsége.

TÁRGYSZAVAK: házasságtartam, válás, élettársi kapcsolat, termékenységi regiszter, mintavételes vizsgálat, Finnország

29/2015

Haláloki halandósági elemzés: elegendő-e az elsődleges halálok?

Aline Désesquelles – Elena Demuru – Viviana Egidi – Luisa Frova – France Meslé – Marilena Pappagallo – Michele Antonio Salvatore: Cause-specific mortality analysis. Is the underlying cause of death sufficient? *Revue Quetelet/Quetelet Journal*, 2014. 1. sz. 119–135.

URL: <http://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/demo/-documents/RQVol2n1avril2014Desequellesetal.pdf>
DOI : 10.14428/rqj2014.02.01.05

A haláloki halandósági elemzések alapja általában az elsődleges (alapvető) halálok vizsgálata. A szerzők véleménye szerint ez a megközelítés elsősorban a népesség öregedését figyelembe véve nem elégséges, a közegészségügyi politika szempontjából releváns eszköz a többes halálokok szerinti elemzés. A statisztikusok már régóta tudják, hogy a halál gyakran több betegség, állapot, rizikófaktor együttes következménye, fő törekvésük mégis olyan táblázatok kidolgozása, amelyekben minden halálesethez egy okot rendelnek hozzá, és ezzel az elsődleges halálokkal biztosítják az információ minőségét és országok közötti összehasonlíthatóságát.

Az Amerikai Egyesült Államokban már 1968-tól folytattak módszertani kutatásokat és közöltek elsőként elektronikus úton előállított adatokat a többes halálokokról. Ezt követően több mutatószámot dolgoztak ki ezek előfordulási gyakoriságára, valamint a másodlagos és elsődleges halálokok összefüggéseinek vizsgálatára, ma pedig már egyre több ország állít össze többes haláloki adatbázisokat.

A szerzők vizsgálatot is végeztek a BNO-10¹ automatikus kódolása alapján vezetett francia és olasz többes haláloki adatok összehasonlításával. A részletes elemzések eddigi elmaradásáért elsősorban a többes haláloki adatok minőségének bizonytalansága felelős. Ennek megfelelően a jelenlegi vizsgálat kiemelt figyelmet fordított az adatok megbízhatóságának problémájára, valamint az összehasonlíthatóság szempontjaira. Első lépésben a BNO-10 aggregált szintjeit használták, majd a halálokok egyes kiemelt csoportjaira (pl. rák, Alzheimer- és Parkinson-kór, fertőző betegségek) összpontosították a figyelmet.

¹ A Betegségek Nemzetközi Osztályozása 10. revíziója 1993 óta érvényes.

A francia és olasz halálloki adatok ugyan nem teljesen összehasonlíthatók, ám az adatgyűjtési módszerek, valamint a két ország egészségügyi és halandósági profiljának hasonlósága lehetőséget és értelmet ad ennek a munkának.

A halálloki statisztika készítésének első fázisaként az igazolást végző orvos rávezeti a halotti bizonyítványra a halálhoz vezető eseményeket, majd ezt követi az itt szereplő információk kódolása. Egyre több országban alkalmaznak automatizált kódolási rendszert, az emberi beavatkozás a problémás esetekre korlátozódik. A bizonyítvánnyal kapcsolatban több kérdés merülhet fel, például a kiállításkor az orvosok a halál minden közvetlen és közvetett okát bejegyzik-e, valóban csak a halálhoz vezető tényleges okokat regisztrálják-e, az okokat mindig a helyes sorrendben és a bizonyítvány megfelelő rovatában tüntetik-e fel, ugyanaz a másodlagos ok ugyanúgy szerepel-e, függetlenül az elsődleges haláloktól? Igen nehéz megállapítani a hibás bejegyzésekből származó torzítások nagyságát és irányát.

Többen úgy vélik, hogy a halotti bizonyítványban szereplő halálokok átlagos száma jelenti az adatok megbízhatóságát. A szerzők szerint viszont tévedés ezt a számadatot a minőség kizárólagos mutatójának tekinteni. Az adatminőségre vonatkozó alapvető szempont ugyanakkor az orvosszakmai tudás. A rákhalandósággal sok esetben összefüggésbe hozható halálokok részletes elemzése során a szerzők több betegségtársulási vonatkozást tártak fel:

- az elsődleges ok a másodlagos ok degenerációjának következménye (például a krónikus májbetegség májrákhoz vezet);
- a másodlagos ok az elsődleges ok rizikófaktora (például az alkoholfogyasztás és dohányzás számos rák esetén másodlagos ok);
- a másodlagos és elsődleges haláloknak közös oka van;
- a másodlagos halálok az elsődlegesnek a következménye vagy szövődménye; nem meglepő, hogy ez az eset a leggyakoribb;
- a másodlagos ok az elsődlegesnek egy tünete (például agydaganat kombinációja epilepsziával);
- a másodlagos ok egy további oknak a háttér tényezője (ennek tipikus esete a hipertónia, amely számos szerző szerint gyakori másodlagos halálok).

Az elsődleges halálok kiválasztása sok esetben bonyolult döntéshozatali folyamat eredménye, különösen nagyon idős, komplex kórtani profilú személyek esetében. Az élethossz növekedésével tehát valószínűleg csökken az elsődleges halálok megbízhatósága. Ezzel a kérdéssel számos tanulmány foglalkozik, amely

például kimutatja, hogy a diabéteszrel összefüggő esetekre vonatkozó téves megállapítások gyakorisága az 1985. évi 22%-ról 2005-ben 35%-ra nőtt.

Ezen túlmenően a másodlagos okok kezelése csökkentheti a mortalitást. A Parkinson- és Alzheimer-kórra, valamint egyéb demens betegségekre vonatkozó vizsgálat kimutatta, hogy a tüdőbetegségek, a tüdőgyulladás, a táplálkozási elégtelenségek, a bőr- és kötőszöveti betegségek, a genitourinális rendszer betegségei gyakran közreműködői az előbbieket által okozott halálozásoknak. A hatékonyabb kezelés kiiktathatja ezeket a másodlagos tényezőket, sőt ezzel javíthatja a betegek életminőségét is.

Egyes betegségek (például daganatok) hatékonyabb kezelése miatt előfordulhat, hogy a halált másikkal okozza, és ekkor a kezelt betegség inkább a másodlagos okok közé kerül. Az összehasonlító vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az egyetlen halálokot figyelembe vevő statisztikákban a leginkább alulbecsült halálok a két országban megegyeznek.

Az egy, illetve többes halálloki megközelítés egymásnak nem konkurens, hanem inkább kiegészítője. Az előbbi bizonyítottan hatékony eszköze a halandósági trendek elemzésének és az országok közötti összehasonlításoknak, az utóbbi pedig kétségtelenül részletesebb képet ad arról, hogyan halnak meg az emberek. Ez a módszer azonban még mindig gyermekcipőben jár. Az emberek elhalálzásának jobb megértéséhez a már jelenleg is nagy mennyiségű információ feldolgozásának további bővítésére van szükség.

TÁRGYSZAVAK: halandóság, elsődleges halálok, másodlagos halálok, többes halálok, országok közötti összehasonlítás, módszertan, BNO-10

RÓZSA GÁBOR

30/2015

A másság veszélyes? Magyarázatok a romániai etnikai konfliktusokkal kapcsolatos attitűdökhöz

Gherghina Sergiu: The threat of diversity? Explaining attitudes towards ethnic conflict in Romania
Südosteuropa, 2014. 1. sz. 34–49.

URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2445368

DOI: 10.2139/ssrn.2445368

A szerző a frankfurti Goethe Egyetem Politikatudományi Intézetének ösztöndíjas kutatója, aki a

tanulmány bevezetőjében megemlíti, hogy habár tekintélyes mennyiségű szakirodalom foglalkozik az etnikai konfliktusok okaival, politikai és társadalmi következményeivel, a tudományos kutatások rendre megfelelnek a közvéleményről, pontosabban az egyes emberek nézeteiről a nemzeti-nemzetiségi konfliktusok okait illetően.

A cikk célja, hogy egyrészt betöltse ezt az űrt, és példaként szolgáljon a további, hasonlóan felépített kutatások számára, másrészt, hogy az etnikai konfliktusok kialakulásának vizsgálatához egy teljesen új, érdekes megközelítést nyújtson a szakmának. A kutatáshoz szükséges adatokat egy 2012-ben, 1100 fő részvételével készített kérdőíves felmérés biztosította.

A munka központi kérdése, hogy az állampolgárok miért tartják a különböző etnikai csoportok létét egy konfliktus potenciális forrásának, illetve, hogy képesek-e felismerni, és ha igen, mikor, egy nemzetiségek közti konfliktus kialakulásának lehetőségét. A vizsgálat tárgyául szolgáló ország Románia, amely – soknemzetiségű állam lévén – tökéletesen alkalmas az elemzés lefolytatására. A kutatás szempontjából további „pozitívumot” jelent, hogy az egyes romániai nemzetiségek közötti konfliktusok története hosszú múltra tekint vissza.

A tanulmány több részre osztható, ezek közül azonban kiemelten hangsúlyos a második fejezet. Ez tartalmazza a kérdőív által feltett kérdéseket is.¹ A szerző gyakorlatilag e kérdések elemzésével, az egyes feltevések összegzésével illetve az ezekből levonható következtetések megállapításával foglalkozik a leg-többet.

Az első fejezetben irodalmi áttekintést olvashatunk, illetve betekintést nyerhetünk az etnikai konfliktus fogalmába, meghatározásába. A második rész amellest, hogy bemutatja a vizsgált kérdéseket, egyúttal magyarázatot is próbál adni az etnikai csoportok közötti konfliktusok kialakulásának okaira is. Ezt követően a szerző által használt módszer (bináris logisztikai regresszió) kerül bemutatásra, valamint ennek használhatósága más országokra (és más, hasonló témájú tanulmányokra) vonatkozóan. Végül a kérdőíves statisztika adatai alapján megfogalmazott hipotézis következik.

¹ Az alábbi tényezők etnikai konfliktusra gyakorolt hatását illetően nyilatkoz(hat)tak a megkérdezettek: erőforrásokhoz való hozzáférés, társadalmi bizalom/bizalmatlanság, média és hírek követése, demokráciával való elégedettség, törvény előtti egyenlőség. E kategóriákon kívül a 2012-es felmérés rákérdezett az adatszolgáltatók legmagasabb iskolai végzettségére is.

A szerző összességében három elemet említ, amelyek meghatározó szerepet töltenek be a nemzetiségi konfliktusok kialakulásában: csoportidentitás, a társadalmi bizalom alacsony foka, a politikai és szociális kérdések aktív követése. E tényezők mellett az állampolgárok alacsony iskolázottsági szintje is negatívan hathat egy soknemzetiségű társadalom egészséges működésére.

Habár a tanulmány eredményei szigorúan csak Romániára vonatkozóan használhatók, a korábbi vizsgálatoktól eltérő, új módszer lerakja a további elemzések vázához szükséges elméleti alapokat. Ennek ellenére a szerző is úgy látja, hogy folytatni, bővíteni kell az ilyen irányú kutatásokat, hogy az egyénszintű (valamint országspecifikus) tényezők minél szélesebb skálájára álljon a kutatók rendelkezésére.

Az ismertetés lezárásaként mindenképpen érdemes néhány megjegyzést tenni a tanulmánnyal kapcsolatban, annak helyénvaló használata érdekében. Egyrészt, mivel egy adott országra vonatkozó elemzésről van szó, nem az etnikai konfliktus mint olyan általános áttekintésére, hanem kimondottan a romániai történetére, múltjának bemutatására lett volna szükség a bevezető részben. Másrészt, a forrásként használt, 2012-ben készített felmérés adatainak részletes bemutatását (mennyi, milyen nemzetiségű személyt kérdeztek meg; hogyan aránylanak egymáshoz ezek a számok) is elmulasztotta a szerző, holott ez rendkívül fontos, kiváltképp Románia esetében. Harmadrészt, a feltett kérdések egyike sem feltétlenül köthető olyan témákhoz, amelyek jelentős szerepet játszanak az etnikai konfliktusok kialakulásában (például a média követése). Végül, a szerző maga is leírja, hogy az egyes nemzetiségek közötti konfliktusok sosem rövid, hanem mindig hosszú távú folyamatok eredményeként alakulnak ki, azonban ezt a szintén fontos tényezőt nem jelenítette meg a tanulmányban.

A fentiek azt támasztják alá, hogy a romániai etnikai konfliktusokkal kapcsolatos attitűdök alakulására vonatkozó következtetések levonásához további vizsgálatok szükségesek. Mindazonáltal, ha a szerző által alkalmazott új, még nyers módszert tökéletesítik, az nem csak e probléma, hanem sok más társadalmi ellentét okának felderítésében lehet a tudomány segítségére.

TÁRGYSZAVAK: etnikai konfliktus, attitűdök, csoportos hovatartozás, társadalmi bizalom, Románia

31/2015

A vándorlás globalizálódása: több lett-e a vándorlás a világon?

Mathias Czaika – Hein de Haas: The globalization of migration. Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 2014. 2. sz. 283–323. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/imre.12095/pdf>
DOI: 10.1111/imre.12095/

A tanulmány azt az általánosan elterjedt véleményt vitatja, mely szerint világméretben megnőtt a vándorlások mennyisége, sokfélesége és földrajzi irányultsága. Globálisan a nemzetközi vándorlás nem gyorsult fel, a fő változásokat az irányok területén lehet tapasztalni, elsősorban a főbb geopolitikai és gazdasági változásokhoz, az új európai, öbölbeli és ázsiai migrációs gócpontok kialakulásához, a fejlődéssel összefüggő elvándorlás növekedéséhez, valamint a korábbi szocialista és a fejlődő országokban a kivándorlási korlátok megszűnéséhez kapcsolódva. Mindez azt támasztja alá, hogy a nemzetközi vándorlás komoly elemzését a gazdasági és demográfiai változások összefüggésében kell elvégezni.

A bevándorlás diverzifikálódásának gondolata részben Európa-centrikus világképet tételez fel. Míg ugyanis a bevándorló népesség sokszínűbbé vált Európa új célországaiiban, ez nem mindig igaz például az amerikai kontinensen és a csendes-óceáni országokban, ahol kevesebb lett az európai bevándorló, de nem lett több a kibocsátó ország. Míg például korábban az Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália és Új-Zéland az európaiakat vonzotta, 1960-tól megnőtt a nemeurópaiak bevándorlása. Miközben csökkent az európaiak elvándorlása más kontinensekre, Európa globális kibocsátó régióból globális befogadóvá vált. Ezzel egyidejűleg megfigyelhető, hogy a migráció globalizálódása a célországok szempontjából valósult meg, jóval kevésbé a kibocsátó országokat tekintve. A bevándorlás diverzifikációját több tényező magyarázza. Ezek egyike, hogy az utóbbi évtizedekben a korábbi szocialista országokban és a fejlődő országokban megszűntek az állampolgárok elvándorlását akadályozó intézkedések. Ez egyben része volt a gazdaság liberalizációját is magában foglaló általánosabb ideológiai váltásnak, amelyben az elvándorlást és a külföldről hazaküldött jövedelmeket a gazdasági növekedés lehetséges motorjának tekintették. Egy másik fontos tényező maga a fejlődés. Az oktatáshoz, a médiához, az internethez való hozzáférés

bővíti a más országokban elérhető lehetőségek ismeretét. További tényező a gyarmati időket követő migráció csökkenése. Az 1960-as és 1970-es évtizedben a gazdasági, társadalmi, kulturális és nyelvi kötődés miatt számos fejlődő országból a korábbi gyarmattartók felé irányult az elvándorlás. Ezek a kötődések idővel lazultak, és ez egyúttal a vándorlás irányát is befolyásolta. Ráadásul a klasszikus befogadó országok, amelyek bevándorlási politikája korábban a nemzetiségi vagy etnikai származás szerinti kiválasztásra épült, az utóbbi évtizedekben inkább a potenciális bevándorlók szakképzettségét és jövedelmét veszik figyelembe.

1960-tól a műszaki fejlődés és a gazdaságpolitika liberalizálódása következtében egyre több ország kapcsolódott be a globális gazdaságba, majd ezzel összefüggésben lépett a globális „migrációs piacra”. A tanulmány ugyanakkor rámutat arra a paradox helyzetre, hogy sok országban jelentkezik tömeges elvándorlás, a nemzetközi vándorlás össz mennyisége mégsem nő, hanem inkább egyre csökkenő számú fő célországra koncentrálódik. Ez ellentmondani látszik a globális migrációs paradigmára vonatkozó főbb hipotéziseknek.

Egyes kutatók a globális migráció relatív mennyiségi változatlanóságának egyik magyarázatát a bevándorlási korlátozásokban látják. Az állami intézkedések segítik a kereskedelmet és a tőkeáramlást, ugyanakkor a migráció szabályozásával a vándorlást kiszorítják a globalizáció folyamataiból, azaz a migráció növekedésének üteme nem követi a tőke, valamint a kereskedelmi javak és szolgáltatások áramlását.

Mivel a bevándorlási szabályok gyakran ellentmondásosan érintik különböző nemzeti, foglalkozási vagy családi közösségek migrációját, kérdéses, hogy érdemes-e általában politikai korlátozásokról beszélni. Az egyes migráns kategóriákat (különösen az alacsony képzettségű munkaerőt) érintő bevándorlási és letelepedési korlátozások feltételezett migrációt csökkentő hatásait például legalábbis részben ellensúlyozzák a kibocsátó országok kivándorlást segítő intézkedései. A szegény országok igyekeznek megakadályozni az „értékesebb” (vagyis a magasan képzett) népesség elvándorlását, és ezzel egyidejűleg inkább elősegíteni a fölös mennyiségű alacsonyan képzett munkaerő „kilapátolását”, míg a gazdagabb államok egyre inkább segítik a jól kvalifikáltak bevándorlását, és kevésbé támogatják a gyengén képzett munkaerő legális letelepedését.

Kitekintő

Az ausztrál statisztikai hivatal¹ tájékoztatási gyakorlata

Vannak ugyanakkor további valószínűsíthető okai is a technikai és gazdasági globalizáció, valamint a vándorlás üteme közti eltéréseknek. Először is nem egyértelmű a műszaki haladás migrációra gyakorolt hatása. A kommunikáció és közlekedés fejlődése segíti ugyan a mozgást, ám ez nem feltétlenül vezet a migráció bővüléséhez, mivel ez a fejlődés abban is segít, hogy az emberek inkább hazájukban maradjanak. A műszaki fejlődés a kereskedelmet, a tőkeáramlást, a termelés kiszervezését és offshore-ozását, valamint az internetalapú távmunkavégzést is elősegíti, ami inkább a mobilitás nem-migrációs formáit ösztönzi, mint amilyenek például az ingázás, a turizmus, az üzleti kiküldetések és a rövidebb nemzetközi megbízások.

Bár gyakran hallhatóak olyan vélemények, hogy a műszaki fejlődés és a kölcsönös kapcsolódási folyamatok globális méretekben egyenlőbbé teszik a lehetőségek kihasználásának esélyeit, valójában napjaink globalizációja nagymértékben aszimmetrikus jelenség, amelyben előnyt élveznek egyes országok és bennük bizonyos társadalmi osztályok, etnikai és foglalkozási csoportok, miközben mások ezekből az előnyökből kizáródnak. A világ egyes részei között több és többféle a kapcsolat, mint bármikor korábban, viszont az országok közötti és főleg az országokon belüli jövedelmi egyenlőtlenség egyre nő. Hasonlóképpen, a liberalizálódási és globalizációs folyamatok látszólag több lehetőséget adnak a szegényebb országok lakóinak a nemzetközi vándorlás „játékterére” lépni, de ezzel korántsem egyenlítődik ki a terep. Bebizonyosodott ugyanis, hogy a migráció globalizálódása nem a technikai fejlődés által irányított természetes és elkerülhetetlen folyamat, hanem elsősorban a politikai és gazdasági változások következménye. Az emberi erőforrások és a gazdasági tevékenységek egyre kevesebb ország nagyvárosi régióiban koncentrálnak, ami az urbanizáció és a belső (vidékről a város felé történő) vándorlás folyamatait is tükrözi. A már említett vándorláspolitikai intézkedések korlátozó mechanizmusai pedig nem feltétlenül állítják meg a bevándorlást, azonban alkalmasak arra, hogy a migráns dolgozók a munkaerőpiacon még kiszolgáltatottabb helyzetbe kerüljenek.

TÁRGYSZAVAK: vándorlás, globalizáció, vándorláspolitika, bevándorlás, célország, munkaerőpiac

RÓZSA GÁBOR

Ausztrália 1901-ben kinyilvánított függetlensége előtt az ausztráliai kolóniák a „kék könyveknek” nevezett éves beszámolóikban közöltek rendszeresen statisztikai adatokat a népeességről, a kereskedelemről, az igazságszolgáltatásról és más témákról. Egyes kolóniák már az 1870–1880-as években alkalmaztak egy-egy statisztikust vagy létrehoztak önálló statisztikai szervezetet. Az egységes államigazgatás kialakulásával 1905-ben született meg az első statisztikai törvény, amelynek értelmében a kolóniák statisztikával foglalkozó intézményeinek munkáját egy központi statisztikai hivatalnak kellett összefogni és koordinálni. A törvény rendelkezett továbbá az 1911. év népszámlálás végrehajtásáról és meghatározta a hivatal(ok) által gyűjtendő adatokat. Bár 1891 óta megjelent az egyik kolónia kiadásában egész Ausztráliára vonatkozó statisztikai évkönyv, de 1908-tól ennek kiadását is a központi hivatal vette át. Korábban is tartottak népszámlálás-jellegű összeírásokat a kontinensen, de 1911-ben mintegy nyolcezer ember munkájával végrehajtották az első, központi irányítású népszámlálást is. Az állami hivatalokat csak az 1950-es években vonták össze a központi hivattal; azóta annak területi szerveiként működnek.²

A XX. század eleje óta természetesen sokat változtak a statisztikai adatközlések. A kezdeti kék könyvek szerepét ma már az online tájékoztatás vette át. A hivatal honlapja a könnyebb tájékozódás érdekében nem kínál fel egységes, interaktív adatbázist. Az egyes adatkörökre kattintva ajánlja fel a letöltési lehetőségeket, illetve nagyobb témakörök-nél (például népszámlálás) az önálló táblázatkészítést az adatbázis segítségével. A statisztikákat sajátos tizedes rendszerbe sorolták be, amely több ponton is eltér az Eurostat ajánlásaitól. A felosztás szerkezete az alábbi (az egyes témakörök újabb tízes altémákra osztva):

¹ Australian Bureau of Statistics – <http://www.abs.gov.au/>

² A hivatal kezdeti történetéről ld.: George Handley Knibbs: The history and development of the statistical system of Australia. In *The history of statistics*. Szerk.: John Koren. New York, 1970, Burt Franklin. 55–81. A hivatal történetének részletes ismertetése: Beth Wright – Joanne Caddy – Dale Chatwin: *Informing a nation: the evolution of the Australian Bureau of Statistics, 1905–2005*. Canberra, 2005, ABS.

The screenshot shows the Australian Bureau of Statistics website. The main heading is 'Measures of Australia's Progress, 2013', with the subtitle 'LATEST ISSUE Released at 11:30 AM (CANBERRA TIME) 09/05/2014'. Below this is a 'The MAP Dashboard' section. It is divided into two columns: 'Society' and 'Economy'. Each column lists various indicators with checkboxes indicating their status.

Society	Economy
☒ Health	☒ Opportunities
☒ Close relationships	☒ Jobs
☒ Home	☒ Prosperity
☒ Safety	☒ A resilient economy
☒ Learning and knowledge	☒ Enhancing living standards
☒ Community connections and diversity	☒ Fair outcomes
☒ A fair go	☒ International economic engagement
☒ Enriched lives	

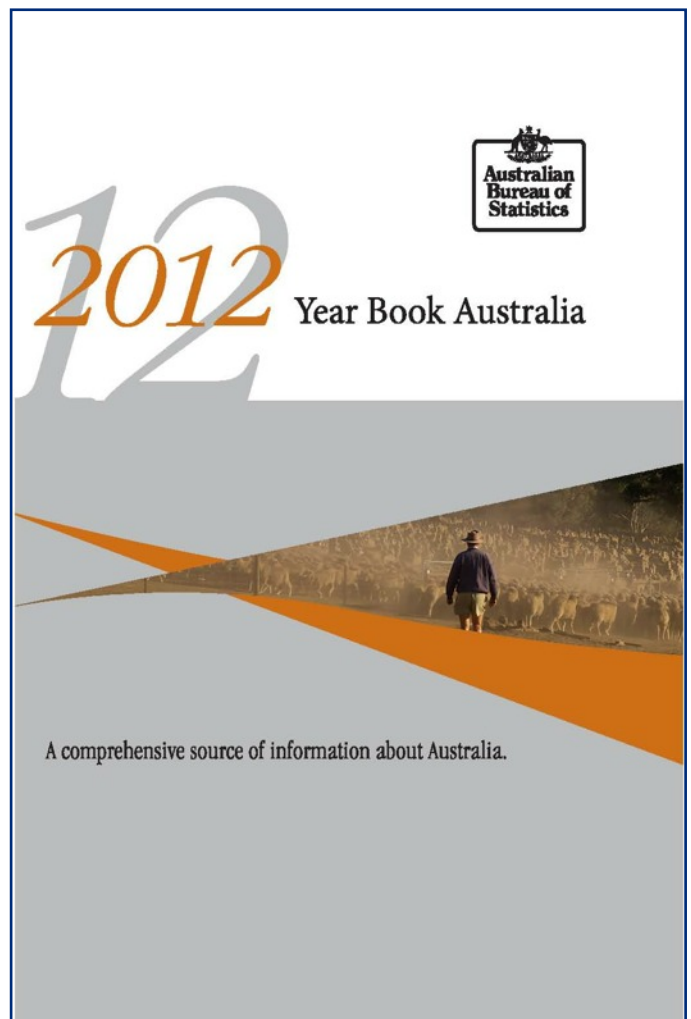
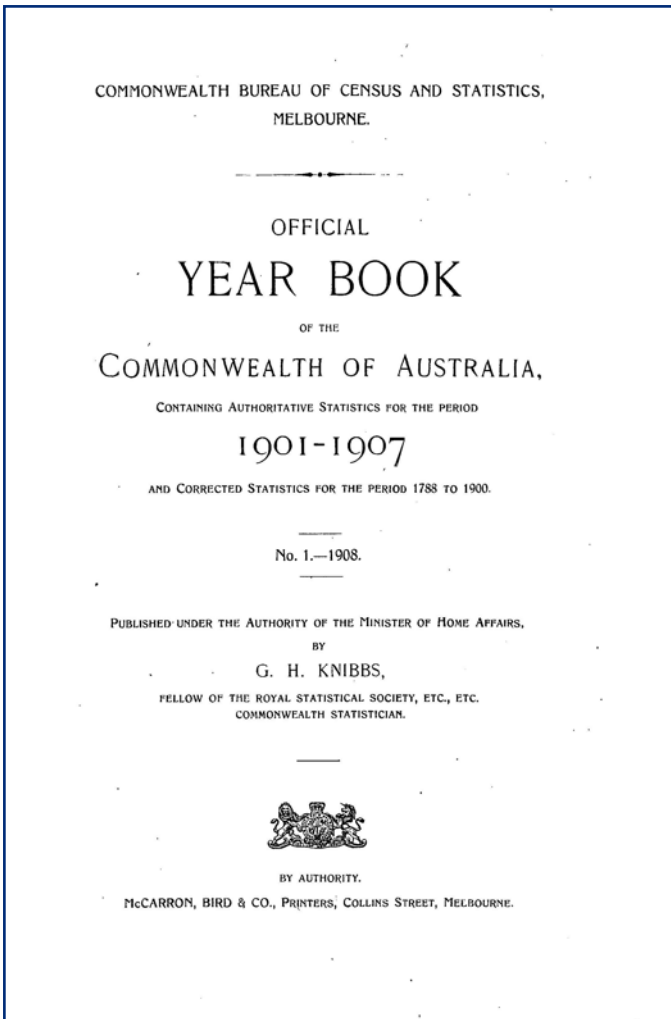
1. Általános művek (beleértve az éves jelentést, a statisztikai évkönyvet és a módszertani kiadványokat)
2. Népszámlálás
3. Demográfia
4. Társadalomstatisztika (oktatás, egészségügy, igazság-
szolgáltatás, nemzetiségi kérdés, környezet)
5. Nemzeti számlák és külkereskedelem
6. Munkaerőpiac és árak
7. Mezőgazdaság
8. Ipar, bányászat
9. Közlekedés

A hivatal kimondott célja, hogy adatai újrafelhasználását, újraközlését elősegítse. Éppen ezért a honlapon található adattáblák és kiadványok többsége szabad licenccel van ellátva, illetve minden friss kiadvány adattáblái elérhetők Excel-fájlként is. A hivatal arányaiban kevés hosszú idősort tesz közzé a honlapján. Ez alól kivételt jelentenek a népszámlálások és az átfogó statisztikai évkönyvek. 1911-től valamennyi korabeli népszámlálási kötet és 1908-tól valamennyi évkönyv elérhető PDF-formátumban, de Excel-táblázatokban nem.³

³ A történeti statisztikai adatok közös gyűjtésére 1981-ben hozták létre Ausztrália felsőoktatási intézményei az *Australian Data Archive*-ot, amely a statisztika valamennyi ágazatában online is szolgáltat hosszú idősorokat. Itt érhető el az 1911

Az ausztrál statisztikai évkönyv (*Year book Australia*) 2008-ig évente nyomtatásban jelent meg, azonban 2008-tól kétéves megjelenésre álltak át. A kétévente történő megjelenésre egyébként már a második világháború alatt és az 1970-es években is volt példa. Az ausztrál statisztikai évkönyv szerkezetét tekintve túlmutat az egyszerű táblázatos formákon. Egyrészt minden évben speciális témaköröket is feldolgoz a hagyományos adatok mellett, például 2012-ben a mezőgazdasági dolgozók évéhez, az olvasás évéhez és más eseményekhez kapcsolódóan is tartalmazott adatokat. Másrészt a táblázatok mellett jelentős szöveges részt is közöl, illetve egyes témaköröknél részletesebb elemző-leíró anyagokat is tartalmaz. Jelenleg a hivatal tervezi, hogy kizárólag online változatot ad közre az évkönyvből. (2008 óta egyébként a statisztikai hivatal lényegében nem jelentetett meg nyomtatott kiadványokat.) A tervezett online évkönyv előnye az ingyenesség mellett az volna, hogy ugrópontok vagy rendszeres frissítés segítségével folyamatosan jeleznék benne, ha valamelyik adatkörből a honlapon már frissebb eredmények is elérhetők. Ha ez a terv valósul

előtti, kolóniákon végzett népesség-összeírások is. Ez lehet az egyik magyarázata annak, hogy a statisztikai hivatal nem tekinti feladatának a hosszú idősorok publikálását.

abs.gov.au/websitedbs/censushome.nsf/home/Census?opendocument#from-banner=GT

Keresés

Australian Bureau of Statistics **Census** For a brighter future

Mobile Survey Participant Information About Us Careers Help Contact Us

Rate the ABS website

Home Complete Survey Statistics Services Census Topics @ a Glance Methods & Classifications News & Media Education Links Help

ABS Home

Census home

- About the Census
- Data & analysis
- Reference & information
- Data quality
- Help & feedback
- News & media
- Apps & education

Census For a brighter future

The Census provides a snapshot of Australia's people and their housing – information is used to determine services and facilities you and your community need

Census data

QuickStatsSearch

Enter a location

Quick Profiles Table Data

more Census data

Newsboard

Reforming the Australian Bureau of Statistics

A statement by Australian Statistician David Kalisch.

view newsboard

Census apps

Play one of our award winning apps, based on 2011 Census data.

Spotlight 2.0 Run That Town

2016 Census

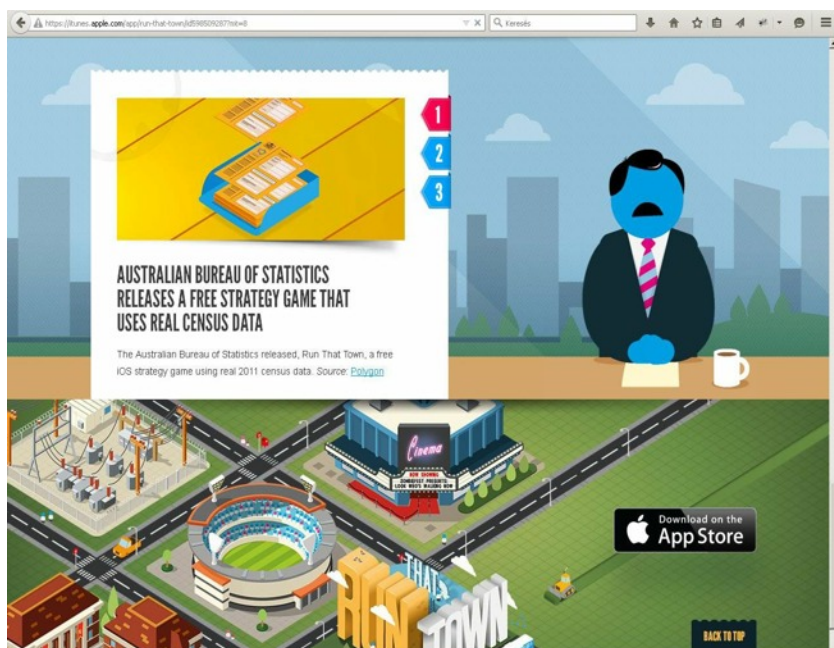
Information about the next Census, to be held in August 2016.

2016 Census Information

This page last updated 11 March 2015

BOOKMARK

Return to Top

meg, akkor az évkönyv valószínűleg hasonlítana az Eurostat online évkönyvére, amelynek nincs egyszeri konkrét kiadási éve és állapota, hanem folyamatosan frissülő táblázatokot tartalmaz.

A statisztikai tájékoztatás a hivatalban proaktív, ami azt jelenti, hogy már az iskolákban kiemelten igyekeznek fejleszteni a statisztikai jártasságot. Honlapjukon több tucat játék, telefonos alkalmazás elérhető, amelyek ezt a fejlesztést támogatják. A hivatali célcsoportok felsorolásánál is egyenrangú partnerek a közoktatás, a felsőoktatás, a média és a hivatalos szervek.⁴ A statisztika érthetőségét a társadalomban a hivatal a közösségi média használatával is igyekszik támogatni, illetve a közösségi médiát a felhasználói kapcsolattartásra és véleményezésre is alkalmazza.⁵

LENCSES ÁKOS

⁴ Két rövid beszámolót a statisztika iskolai megjelenéséről ld.: Robert Letheby: Making stats fun. *OECD Statistical Newsletter*, 2012. 2. sz. 10–12.; Robert Letheby: Statistical literacy – bringing concepts to life. *Statistical Journal of the IAOS*, 2013. 3. sz. 153–157.

⁵ Ezzel kapcsolatban ld. Gemma Van Halderen – Serhat Turut: Measuring what matters: can national statistical organisations embrace social media? *Statistical Journal of the IAOS*, 2013. 3. sz. 187–196., illetve a cikk részletes ismertetését a *Statisztikai Szemle* 2014. áprilisi számában.

E számunk szerzői

BEDECS ÉVA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár kutatástámogató könyvtárosa

HOLKA LÁSZLÓ,

a Központi Statisztikai Hivatal vezető főtanácsosa

HORVÁTH BALÁZS,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár tájékoztató könyvtárosa

KÁLMÁN RITA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár tájékoztató könyvtárosa

LENCSES ÁKOS,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár fősztályvezetője

NÁDUDVARI ZOLTÁN,

a Központi Statisztikai Hivatal ny. főtanácsosa

RÓZSA GÁBOR,

a Központi Statisztikai Hivatal ny. fősztályvezető-helyettese

Nemzetközi Statisztikai Figyelő

Megjelenik évente négyszer
I. évfolyam 1. szám

Főszerkesztő

Rózsa Dávid

Főszerkesztő-helyettes

Pásztor Angelika

Rovatszerkesztők

Holka László (Társadalom)
Nádudvari Zoltán (Gazdaság)
Rózsa Gábor (Demográfia)

Olvasószerkesztő

Sárpátki Ádám

Tördelőszerkesztő

Domonkos László

Kiadó

Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
Budapest II., Keleti Károly u. 5.

Felelős kiadó

Fülöp Ágnes

A szerkesztőség elérhetősége

Telefon: +36 (1) 345-6406
E-mail: david.rozsa@ksh.hu

